

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

nr 4
april 1961
pris 1 krona

laga maten på det nya* sättet

* i SM hushållsfolie som gör den godare och saftigare än någonsin. Här ovan t. ex. salt sill och lök stekt i folieklädd stekpanna. Sagolikt gott — råvarans fina arom helt bevarad — ingen sill- eller löksmak i pannan. Steka, koka och baka går lika bra och ger ett underbart läckert resultat i SM hushållsfolie. Läs i Nya Folieboken om alla lätta och roliga recept, tillsammans 210 stycken, av våra mest kända matexperter. Köp Nya Folieboken i närmaste bokhandel, eller livsmedelsaffär, i järnhandeln, bosättningsaffären eller pappershandeln, där Ni också kan få SM hushållsfolie.

Ni kan också rekvirera Nya Folieboken på vidstående kupong.

Till AB Svenska Metallverken
Folieboken
Västerås
Sänd mig omgående ex. av
Nya Folieboken å kr 5:—
mot postförskott
Namn
Adress
Postadress

ATP-fonderna och arbetsvården

I budgeten för 1961/62 föreslås en betydande uppskrivning av anslagen till arbetsvårdande åtgärder. Detta gäller särskilt om femte huvudtiteln (Socialdepartementet) där vi finner de flesta rubrikerna, som innefattar arbetsvård. Ett ökat intresse för handikappfrågor är alltså glädjande nog att notera även på det anslagsbeviljande planet. Trots detta måste man dock konstatera, att arbetsvården är ganska "underutvecklad", jämförd med åtskilliga andra aktiviteter i statsbudgeten. Jämför man t. ex. sjukvårds- och pensionskostnader av olika slag ter sig anslagen till de rent arbetsvårdande åtgärderna milt sagt mycket blygsamma. Och ändå gäller det just de åtgärder, som ska ge "utdelning" på omkostnaderna, sjukvård, pensioner m. m., dvs. att återföra individerna till produktionen: det är arbetsvårdens innersta syfte och mål.

Nu kan man ju alltid försvara en nedprutning av ett anslag med dels statsfinansiella argument, dels med att man måste gå försiktigt fram, "tills man fått tillräckliga erfarenheter". Vi känner igen alla dessa motiveringar — de återkommer ständigt vid studiet av tryckfrån departement och riksdag. Inifrån departementschef kan bifalla alla önskemål. Det måste bli en avvägning ifråga om angelägenhetsgraden för olika ändamål.

De ev. argument man kan uppställa mot en effektiviserad arbetsvård förefaller inte vara särskilt hållbara i dagens läge. Antalet

arbetsvårdssökande ökar — vi hade mer än 31.000 vid årsskiftet mot ca 26.000 vid samma tidpunkt ifjol — och någon "försöksverksamhet" är arbetsvården numera inte. Den har praktiserats i åtskilliga år. Vi har goda erfarenheter att bygga på. Att vi måste rehabilitera människor — söka få dem tillbaka i produktionen — är väl numera ganska självklart. Kostnadsfrågan kan i det sammanhanget inte vara ett bärkraftigt argument.

Tidigare har i dessa spalter varnats för att samordningsplanen för ett bättre system i arbetsvården — den plan arbetsmarknadsstyrelsen presenterat i sitt arbetsvårdsprogram — inte får förfuskas. Om man nu ska stycka upp planen, och av "statsfinansiella skäl" mata in den i försiktiga etapper i statens budget — ja, då får vi nog dras med en hel del eftersläpningar åtskilliga år framåt. Låt oss bara titta på statsbidragens konstruktion — de är minsann inte stimulerande att arbeta med. I budgetskrivningen har det varit ett envist filande, med spärregler för golvytor och andra detaljer; ett förhållande som gjort huvudmän för tränings- och skyddade verkstäder — kommuner och enskilda — tveksamma att satsa på arbetsvården. Har man t. ex. kunnat ordna arbetslokaler så har det inte varit möjligt att få någon hjälp till kostnadskrävande verktyg och arbetsmaskiner, och på de punkter, där nu staten kan hjälpa till, är det i inget fall fråga om att bidragsgivningen är generös — huvudmännen får själva stå för en betydande del av de verkliga kostnaderna.

Man kan gott påstå, att de i korthet berörda "knutarna" på statsbidragen är till stort men för en effektiv utbyggnad av arbetsvården inom snar framtid. Det är bra om kommunerna och staten kan samarbeta även på detta område, men frågan är väl om en praktisk och effektiv arbetsvårdspolitik kan fortsätta så här med statsstöd och olika kommunandelar, trösklar och besvärliga spärregler. Detta är inget underbetyg åt kommuner, städer och enskilda som hjälpt till med handikappåtgärder hittills. God vilja har visats på många håll. Nu gäller det samordning av alla goda krafter — och då måste vi sträva mot en allmän förenkling av bidragsbestämmelserna och finansieringen av arbetsvården. De glädjande förbättringar årets statsbudget redovisar ska erkännas, men de löser inte på något sätt de samordningsproblem för arbetsvården, vilka här berörts.

Ett bättre system förutsätter ett mindre antal anslagsbestämmande parter och man måste då även förutsätta djärvare grepp från statligt håll, och detta kommer att kosta mera pengar. Om man nu i princip är enig om att folk ska rehabiliteras — de ska inte pensioneras för all framtid om man med lämpliga åtgärder kan göra dem arbetsföra igen — då borde väl också de ihållande pensionsdebatterna ha innefattat även här berörda frågor. När reglerna för ATP-fonderna gjordes upp, tänkte man tydligen inte på att något av dessa pengar borde användas också för rehabilitering och arbetsvård. ATP-medlen är nu inga pengar, som man "får bolla med i

Inflation i TBC-rubriker

Den konferens om lungsjukvårdens framtidsproblem, som hölls i Stockholm i januari, utlöste en sorts "nyorientering" i tuberkulosfrågor av egendomligt slag. "Sanatorierna avskaffas — tbc inte längre något problem — skärmbildningen upphör." Vi känner igen rubrikerna och vi fick också kännning av hur de uppfattades. Många människor frågade vad de lungsjuka nu skulle ta vägen: "sanatorierna skulle ju läggas ned — var skulle man få vård"? Vi har i likhet med fröken Ur fått upprepa ideligen: sanatorierna är kvar, men de kommer så småningom att avlösas av centrala lungkliniker på länsplanet. Det är fråga om en *ny organisation* för lungsjukvården: moderna lungkliniker, som ligger centralt, med tillgång till bättre resurser för den moderna lungsjukvården osv. En annan fråga: finns det nu några lungsjuka? Jo, i dispensärernas register finns alltjämt ca 58.000 registrerade fall. — Men inte upptäcker man väl någon *ny tbc* i dessa tider? Jo — tyvärr — senaste statistiken, den för 1959, visar 4.500 *nya fall*, av dessa utgjorde ca 70 % lungtbc. — Ja, men då är ju inte tuberkulosen "avskaffad" .. ? Ungefär så har dialogerna fortgått. Var och en kan förstå, att det denna gång måste ha varit något fel med rubriksättningen. Tidningarna måste

ha nyhetsvärde. Därför blir rubriksättningen ofta något tillspetsad. Tidningsmännen är också de hårt jäktade, har många uppdrag att bevaka, och då blir det ibland liten plats för reservationer i referat och rubriker. I varje fall är en nyhetsförmedling av detta slag förkastlig, och särskilt för de människor, som är direkt berörda av dessa frågor. Visst har vi anledning att se ljus på 60-talets samhälle, då det gäller lung-tbc — men att vara lungsjuk i dag betyder inte att vara avskaffad!

Åldersgränserna slopades för anställning i civil statstjänst

enligt ett regeringsbeslut den 1 febr. 1961. Beslutet innebär att övre åldersgränser vid anställning för civil personal, liksom vid utbildning för sådan anställning, tagits bort. *Stockholms-Tidningen* meddelar att en kontroll över huruvida de statliga verken följer regeringens nya direktiv redan nu givit en del nedslående resultat. En efterkontroll från Socialdepartementet visar bl. a. att platsannonserna från statliga verk är direkt diskriminerande för äldre platssökande — se i övrigt under rubriken "I blickpunkten", sid. 17 i detta nummer!

statsbudgeten". De står under särskild förvaltning och att utnyttja pengarna kräver särskilda beslut på det politiska planet. Men även dessa pengar måste vara produktiva, och att göra förtidspensionärer, sjuka och handikappade, arbetsföra är en produktionsfrämjande insats. Skulle

inte ett lämpligt tillskott av ATP-medel kunna ge arbetsvärden den råg i ryggen den så väl behöver, utan att detta uppfattas som att de gamla politiska stridsyxorna i ATP-debatten måste grävas upp igen?

Sixten Hammarberg

Social rättssäkerhet är ett dagsaktuellt krav

för den enskilda människan framhöll *direktör Charles Hedkvist* i De blindas förening i ett föredrag på Brunnsviks folkhögskola. Det nyligen framlagda förslaget om en socialförsäkringsdomstol är utgångspunkt för en ny bedömning av rättssäkerheten inom socialvården. Detta är viktigt bl. a. därför att 60-talets socialpolitik kommer att inriktas på de små gruppernas och individernas varierande problem. På

det sociala området fattas ibland beslut, utan att den direkt berörde får tillfälle att ens genom eget ombud framlägga sin sak inför det beslutande organet:

Den första uppgiften är nödvändigheten att skapa social rättssäkerhet. Det betydelsefullaste draget i den sociala revolutionen i vårt land kan uttryckas så: tidigare hade en behövande möjlighet att få samhällets hjälp — nu har man rätt till denna hjälp. Men en rätt är illusorisk utan rättssäkerhet, och på den punkten brister det fortfarande en hel del. På det

Status RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Ansv. utg.: Einar Hiller
Redaktör: Sixten Hammarberg
Red. och Exp.: Kocksgatan 15, Stockholm
Telefon 41 39 99 och 44 40 40
Postadr.: Box 4149, Sthlm 4
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund
Postgironr 95 00 11

Annonspriser: Omslagets sista sida 500:—
1/1-sida 400:— 1/2-sida 225:—
1/4-sida 125:— 1/8-sida 65:—
Småannonser: 58 mm spaltbredd 65 öre mm
90 mm spaltbredd 90 öre mm

Prenumerationspris: Helår 10 kr, halvår 5:50 kr

UR INNEHÅLLET:

● Professor i thoraxkirurgi	6
Hur har ni det med vitaminerna? ..	8
Det går mest uppåt i Karlskoga ..	12
Verkstaden har blivit ett hem ..	14-15
I blickpunkten	17
Häxor och sputnikar (påskkäseri) ..	18
En snygg flickas bekymmer (novell)	22
Bildkriss	24

OMSLAGSBILD: Aprilvår i Stockholm
Foto: Hernried

Behåll skärmbildningen

skriver professor Carl Wegelius i en artikel i *Dagens Nyheter* och framhåller att kampen mot lungtuberkulosen ingalunda är vunnin med att sjukdoms- och dödsfrekvensen visar tecken på tillbakagång. Framgången ligger främst i förbättrade vårdmetoder och kortare vårdtider. *Nyupptäckt* tbc är i de flesta delarna av vårt land praktiskt taget lika stor som tidigare — i Stockholm visade senaste undersökningen t. o. m. en stegrad frekvens:

Förekomsten av genom skärmbild nyupptäckt lungtuberkulos är emellertid i de flesta delar av vårt land praktiskt taget lika stor som tidigare. Detta belyses markant av slutresultatet från den nys avslutade andra allmänna skärmbildsundersökningen i Stockholm. Där upptäcktes på ett antal undersökta av ungefär en halv miljon individer ett så stort antal som drygt ett tusen nya fall av aktiv lungtuberkulos, varav mer än två tredjedelar var i behov av sanatorievård. Frekvensen var här t. o. m. i stigande, nämligen 2 fall på 1.000 nu mot 1,3 fall på 1.000 vid den första motsvarande folkundersökningen.

Att det skulle föreligga någon risk för "strålskador" vid upprepade skärmbildsundersökningar är inte att befara, säger professor Wegelius vidare. Tekniska undersökningar

sociala området kan t. ex. beslut fattas, utan att den direkt berörde får tillfälle att ens genom ett eget ombud framlägga sin sak inför det beslutande organet, och möjligheterna att appellera till högre instans är mycket begränsade.

Det nyligen framlagda förslaget om upprättandet av en socialförsäkringsdomstol innebär en förbättring, men denna domstol skulle, om förslaget genomfördes utan ändringar, bli den enda domstolen i vårt land där endast ena parten har odiskutabel rätt att direkt föra sin talan.

Att fallen av rent godtycke inte är flera innebär ett gott betyg för våra socialarbetare, men vi måste kräva att en handikappad människa skall ha rätt att själv eller genom frivilligt valt ombud framlägga sin sak direkt inför det organ som skall fatta för den enskilde avgörande beslut.

har visat att man utan risk kan utföra flera undersökningar per skärmbild på samma individ under ett år. Själva diagnostiken har också förbättrats — bildkvaliten är högre och man har fått effektivare apparater för bildavläsning. Nyttan av skärmbildningen blir ännu större genom att hjärtfel och yrkessjukdomar av olika slag avslöjas samtidigt med lungkontrollen.

PRESS | eko

Näringsliv och samhälle

är en livaktig organisation, som i betydande publikationer informerar i tidens brännande frågor. Senast skriften, som kommit på vårt redaktionsbord heter "Ar-

betskraft i 60-talets ekonomi", en utmärkt sammanställning att ösa fakta ur. Vi får bl. a. veta att de produktiva åldrarna ökar sakta; Sverige i egenskap av "höglöneland" har ganska god dragningskraft på utlänningar, verkstadssidan och skogssektorn ökar mest i vårt näringsliv medan man beräknar att antalet företagare inom jordbruket skall minska med ca 24 % eller i genomsnitt omkring 6.400 per år. I skriften berättar bl. a. generaldirektör Bertil Olsson att under de senaste tre åren har omskolningen av ca 25.000 personer kostat staten ca 50 milj. kr — en hög summa, men det är väl använda pengar. I ett annat inlägg hävdar professor Erik Lundberg att maktkoncentrationen till arbetsmarknadsstyrelsen kan innebära vissa risker. Skriften "Arbetskraften i 60-talets samhälle", innehåller massor av fakta, och den kan erhållas direkt från Studieförbundet Näringsliv och Samhälle i Stockholm eller genom bokhandeln till ett pris av 6 kr.

Lämpligare att söka jobb hos grannen...

Det finns en lagtext om anställning av partiellt arbetsföra i statlig tjänst, men i praktiken gäller det närmast *omplacering* av sjuka och handikappade, som redan är antagna i sådan anställning. Herr A. tror att det är fråga om *nyanställning* — han är inte så väl hemma i de statliga anställningsprinciperna. Bäst att söka sig över till "grannen", dvs. de enskilda näringslivet. Hur ska det gå för herr A. om man har lika stränga principer hos "grannen"?

Professor i thoraxkirurgi föreslås av Uppsala universitet

Docent Viking Olov Björk väl kvalificerad för befattningen

Till lungsjukvårdens gynnsamma läge har inte minst utvecklingen inom thoraxkirurgien bidragit. Thoraxkirurgien som specialitet sysslar med hjärtat och lungorna. Här kan man tala om vår tids mest uppseendeväckande framsteg inom medicinen. Lungtuberkulosen har genom operationsteknikens utveckling blivit en högst "normal" sjukdom, dvs. man kan bl. a. avlägsna sjukligt förändrade delar av lungorna. Härigenom reduceras "långliggandet" avsevärt och patienterna kan relativt snabbt återvinna hälsa och arbetsförmåga. Den nya lungkirurgien har betytt mycket. Vi behöver nu inte längre tänka på de lungsjuka som en isolerad grupp människor, som måste ligga i åratal utan att någonting egentligen händer med deras sjukdom. Åtgärderna kan sättas in snabbare än någonsin, och det finns ett mycket bredare register av möjligheter för våra läkare att välja i — lungkirurgien intar en framträdande plats i dagens medicinska arsenal.

Kirurgiskt ingrepp enda möjligheten vid lungcancer

Vi vet nu att lungcancer kräver mer än dubbelt så många dödsoffer som lungtuberkulosen — och vid lungcancer är hittills det kirurgiska ingreppet den enda effektiva behandlingsformen. Docent Viking Olov Björk i Uppsala är i flera avseenden av pionjärerna inom lung- och hjärtkirurgien. Han var den förste i världen att lyckas utföra perfusion på en hund med s.k. hjärt-lung-maskin. Under 33 minuter avstängdes all tillförsel av blod till hjärtat medan maskinen övertog hjärtats och lungornas arbete. Dessa erfarenheter har så småningom vunnit tillämpning inom den praktiska medicinen. Den syrsättningsapparat, som utvecklats i professor Crafoords laboratorium av docenten Björk i samarbete med AGA-ingenjören E. Andersson, har

Docent Viking Olov Björk

blivit en förebild för den i dag över hela världen mest använda hjärt-lung-maskinen. I Amerika använder 66 % av klinikerna för hjärtkirurgi det björkska systemet.

Ny operationsmetod vid lungtuberkulos

Inom lungkirurgien har docent Björk kunnat glädja oss med stora framsteg, som helt enkelt betyder en revolutionerande påbyggnad av den tidigare operationstekniken. En metod består i att samtidigt med att den sjuka lungan tages bort omforma bröstkorgen så att den passar för den kvarvarande delen av lungvävnaden. Härigenom behöver patienten blott genomgå en operation i stället för såsom tidigare ett flertal operationer. Det omfattande arbetet med lungundersökningar och lungoperationer har även resulterat i ett betydelsefullt utnyttjande av respiratorer i samband med operation. Genom denna teknik var Björk den förste i världen att utföra en

serie större operationer på patienter, som endast hade en lunga. Erfarenheterna av denna metod har varit goda — ett betydande antal ingrepp har företagits med gott resultat. Docent Björks senast uppmärksammade insats inom den thoraxkirurgiska specialiteten var införande av den djupa nedfrysningen av patienter till omkring 10° för operation av vissa hjärtfel.

*

Som synes är det en man med goda kvalifikationer Uppsala universitet föreslår erhålla en professur i thoraxkirurgi. Till de nämnda förtjänsterna hör dessutom en omfattande vetenskaplig produktion, f. n. ca 130 avhandlingar och andra publikationer. Forskningsarbetet i detta fall är omfattande och kräver betydande ekonomiska och personella resurser. För anslagsbeviljande instanser — både inom och utom landet — är det av vikt att vederbörandes ställning vid universitetet är sådan att hans kapacitet kan utnyttjas på bästa sätt i medicinens och folkhälsans intresse.

■ HUR HAR NI DET...

Forts. fr. sid. 9

av exempelvis B-vitamin får absolut inte de följder man räknat med.

Så sent som på 1940-talet konstaterade man utbredd vitaminbrist hos vissa befolkningsgrupper i Norrland. En brist som motiverade tillskott av fabrikstillverkade vitaminer. Nu — tjugo år efteråt — har vi inte några liknande fall kvar inom landet. Ändå har konsumtionen av vitaminpreparat varit oavbrutet ökande!

Tendensen att tro vitaminerna vara en "problemlösare" av stora mått är inte att rekommendera. För att den ska vara det, krävs att den kombineras med "sundhet" även på alla andra områden.

OPRAKTISKT STATS BIDRAG

Inga pengar till verktyg och arbetsmaskiner

Statsbidragsbestämmelserna, då det gäller bidrag till verkstäder för handikappade, borde utformas på ett smidigare sätt, framhåller riksdagsmännen *Sigfrid Jonsson i Strömsund* och *Ingemund Bengtsson i Varberg*. Trots en glädjande uppskrivning av anslagen till arbetsvården behövs en ytterligare förstärkning på vissa punkter. Man kan ifrågasätta hur bidragsbestämmelserna nu fungerar i den praktiska tillämpningen. De nuvarande bestämmelserna innebär nämligen att inget som helst anslag utgår för grunduppsättning av verktyg och arbetsmaskiner för handikappverkstäderna. Detta verkar avskräckande för många huvudmän, som kanske lyckats uppbära en lämplig arbetslokal, men icke ser sig i stånd att ensamma klara den dryga kostnaden för verktygs- och maskinutrustningen. Om man inom rimlig tid ska kunna få ett tillräckligt antal tränings- och skyddade platser för handikappade är det absolut nödvändigt att bidragsformerna omprövas, hävdar de båda riksdagsmännen i en motion till vårriksdagen. Samma synpunkter återfinner man i en annan motion, undertecknad av *Eric W. Johansson i Västervik*, *Hugo Bengtsson, Landskrona*, *Karl Jönsson* och *Etty Eriksson*.

"Kommundelen" i utbildningsbidragen

För att få en snabbare behandling av utbildningsärenden rörande handikappade m. fl. har socialministern medgivit en viss utvidgning av den s. k. dispensgivningen, dvs. att staten påtager sig hela kostnaden för utbildningen. Kostnaderna för dessa bidrag bestrides i normal utsträckning genom en kostnadsfördelning: 75 % på staten och 25 % på den arbetssökandes vistelsekommun. I en riksdagsmotion hemställer herr *Karl Rask* att kommundelen i utbildningsbidraget slopas helt och hållet. Handläggningen av utbildningsbidraget slopas helt och hållet. Handläggningen av utbildningsärenden blir tidskrävande genom denna inkoppling av kommunerna anser herr *Rask*, och det är ett samhällsintresse att arbetskraften snabbt kan anpassa sig till förändringarna på arbetsmarknaden. Genom utvidgningen av dispensrätten kan befaras att

Riksdagsman Sigfrid Jonsson

det i första hand blir kommuner, som vägrar lämna bidrag, vilka befrias från denna skyldighet. Ett sådant system synes vara otillfredsställande. Ett liknande förslag — om slopande av kommunernas generella andel i bidragskostnaderna — återfinnes i ytterligare en riksdagsmotion av herrar *Stig F. Hansson, Thorbjörn Fäldin* och *Johannes Antonsson*.

Riksdagsman Ingemund Bengtsson

Omsättningsskatt för vissa hjälpmedel till handikappade

Tekniska och kulturella hjälpmedel av olika slag bör undantas från omsättningsskatt, då det gäller handikappade, föreslår herrar *Daniel Wiklund, Wald. Svensson, Elis Jönsson, Olaus Nyberg* och fröken *Brita Elmén* i en gemensam motion. På samma linje går *Johannes Antonsson* m. fl. och specificerar olika slag av invalidfordon, invalidvagnar, rullstolar, proteser, hörapparater, talböcker m. m., vilka samtliga hjälpmedel bör vara befriade från omsättningsskatt enligt motionärernas mening.

Medicinsk rehabilitering vid sjukhusen m. m.

Sjukhusen har underskott på rehabiliteringsavdelningar konstaterar herrar *Gunnar Hedlund, Sten Wahlund* m. fl. i en utförlig motion, vari kontakterna mellan sjukhusen och de yrkesmässigt arbetsvårdande åtgärderna tas upp. Socialvårdslinjen i vår socialpolitik kommer att avlösas av en arbetsvårdslinje, anser motionärerna. Bl. a. föreslås att statens arbetslinnik upprustas med en arbetspoliklinik med uppgift att tjäna som remissinstans för läkare, sjukhus, sjukkassor, pensionsnämnder, försäkringsbolag, arbetsvårdsexpeditioner och andra sociala organ. Polikliniken bör även sörja för efterkontroll och fortlöpande observation av fallen, sedan rehabiliteringsåtgärderna vidtagits. Det måste vara samhällets självklara skyldighet att hjälpa skadade människor tillbaka till ett produktivt arbetsliv. En skyndsam upprustning av den medicinska rehabiliteringen vid sjukhusen samt arbetsvården måtte riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om, sammanfattar förslagsställarna.

För hjälp åt hörselskadade beslutade riksdagen

att höja inkomstgränsen för bidrag till hörapparater från en taxerad inkomst av 5.500 kr för ensamstående respektive 8.000 för gift person till 7.000 respektive 10.000. Nuvarande till 100 kr maximerade bidrag per apparat höjs till 150 kr. Reglerna för bidrag till barns hörapparater uppmjukas.

Hur har Ni det med vitaminerna?

Vitaminjakt på gott och ont!

Miljoner vitaminpiller konsumeras i Sverige

Är det alldeles nödvändigt?

Vitaminjakten är ständigt aktuell. Vi bombarderas i pressen med artiklar om vitaminernas samhälleliga betydelse, i spårvagnarna och bussarna fastnar den jäktade resenärens ögon på reklamskyltar där han kan läsa ordet vitamin både fram och baklänges. Men vad är egentligen vitaminer? Klassiskt är svaret bygdeorginalet gav när han tillfrågades: "Vitaminer? Det vetet håken, men vi klara oss bra utan dom när jag var ung." Så är det nu inte. Och inte heller klarade sej forna dagars människor så värst bra utan sitt vitaminvetande.

Vitaminfakta

Det svenska folket är ett pillerätande folk. Som tyvärr sätter i sej oanade massor av olika receptfria mediciner utan att tänka sej för. Och det svenska folket slukar också, med samma goda aptit, miljontals vitaminpiller varje år! För att nå upp till den vitalitet och den sundhet som vardagens hets och jäkt kräver. En samvetsfråga är om *alla* verkligen behöver äta kompletterande vitaminpiller vid sidan om den ordinarie husmanskosten? Vi lever i en vitamintid, talar vitaminer, räknar vitaminer och inbillar oss i det närmaste att vitaminer är något som vår generation "uppfunnit". Självfallet har de alltid existerat även om man inte kände till dem och namngav och analyserade dem. Men även förr visste man att vissa födoämnen var nyttigare än andra.

Nå, vad är då vitaminer? Enklarest kan man besvara frågan så att vitaminer är vissa organiska ämnen som i varierande mängd ingår i våra födoämnen och att de utgör en för kroppen nödvändig beståndsdel. Deras kemiska byggnad är inte till hundra procent utredd. Däremot vet man att den mängd vitaminer som kroppen behöver är ytterst liten, i en del fall bara några milligram *per dag*. Vidare att vissa vitaminer blir verksamma först sedan de i kroppen förenats med äggviteämnen. Det finns en del likheter

Av ARNE ÖIJEN

mellan vitaminer och hormoner och man har också funnit att vitaminerna till en del påminner om *enzym*er. (Ämnen som finns i levande organismer och som åstadkommer kemiska reaktioner.)

Vitaminernas betydelse klargöres bäst av att sådana födoämnen i vilka de saknas orsakar bristsjukdomar. (Avitaminoser.) Exempel på dylika är: "engelska sjukan" (rachitis) som uppträder hos spädbarn

vilka inte fått tillräckligt med D-vitamin. I "den gamla, goda tiden" var engelska sjukan betydligt vanligare än nu. Och den orsakades utan tvekan mycket av att spädbarn undfägnades med ordentligt kokt mjölk i vilken alla vitaminer lidit en grym kokdöd. Det karakteristiska för rachitis är de skelettförändringar den åstadkommer genom dålig förkalkning. Förändringar som kan kvarstå och medför livslångt handi-

VITAMINTABELL

Vitamingrupp	ingår i följande födoämnen	Speciella synpunkter
A-vitamin (Axeoftol)	brysselkål, vitkål, smör, morötter, ärter ägg, spenat, grönsallad, grädde, grönkål m. fl.	Brist på A-vitamin medför ned-satt syn — inte minst nattetid s. k. nattblindhet)
B-vitamin B-1 till B-5	Sparris, bönor, kål, mjölk, svamp, majs, grönsallad, ärter, tomater, spenat, äpplen, lingon, plommon, m. fl.	B-vitaminbrist: håret grånar, naglarna klyvs, svårläkta mun-sår, ögonsvaghet och trötthet.
C-vitamin askorbin-syra	Citron, apelsin, grapefrukt, päron, bananer, kronärtskockor, grönsallad, spenat, potatis, persilja, grönkål, lever och många bärsorter.	C-vitaminbrist var förr orsak till att långresande sjömän fick skörbjugg. Andra, mindre våd-liga följder: blödande tandkött och lossnande tänder, osund an-siktsfärg, ömhet och stelhet i lederna och energibrist.
D-vitamin calciferol	Mjölk, grädde, smör, ost, lever-tran, ägg, tonfisk, sardiner, lax, m. m.	D-vitamin är viktigt för barn. Särskilt spädbarn som annars riskerar att få "rachitis" (Eng-elska sjuken).
E-vitamin	Vetegroddar, sädeskorn, sallad, ärter m. m.	E-vitamin ordineras ofta till kvinnor som har svårt bli gra-vida. Missfall hos djur (hästar) har förhindrats genom tillför-sel av E-vitamin.
K-vitamin fyllokinon	Bildas av vissa förruttnelse-bakterier.	K-vitaminbrist konstateras ofta hos gulsotspatienter. Medför att blodet koagulerar sämre än normalt.

cap. "Nattblindhet" är en fara för alla bilägare. Och de får lätt en släng av denna speciella form av bristsjukdom om de inte tillser att deras kost innehåller tillräckligt med A-vitamin. Sjömän under segelfartygens tidevarv fick ofta på långresor — som kunde sträcka sej över 100 dygn i "the roaring latitudes" — skörbjugg. Orsaken var helt enkelt brist på C-vitamin. Andra, mindre drastiska yttringar av detta, kan vara blödande tandkött, lossnande tänder, osund andedräkt och ömmande leder och en total energibrist.

E-vitaminbrist kan orsaka tillfälligt sterilitet hos både män och kvinnor. Kvinnor som ha svårt att bli gravida brukar ofta ordineras E-vitamin av sina läkare. Om inga andra skäl till steriliteten visat sej.

Mot en bakgrund av dessa upp-gifter verkar konsumtionen av vita-minpiller inte omotiverad. Men frå-gan är dock om dagens läge på livs-medelsfronten gör att vi har behov av kompletterande vitamintillskott? Den mest bidragande faktorn härtill är absolut djupfrysingsindustrin! I USA ligger för innevarande år kon-sumtionen av djupfrysda livsmedel på 22 kg per invånare. Motsvarande

siffror för Sverige är — än så länge — dryga 2 kg per år och invånare.

Förr var det svårt och dyrt för en husmor att ge sina familjemedlemmar vitaminrik och närande kost vintertid. Grönsaker var dyra och svåra att få tag i. Nu är det helt annorlunda. Billiga och lättlagade helfabrikat och halvfabrikat av alla de sorter finns att tillgå. Och det bästa av allt, djupfrysningssmetoden minskar inte varornas vitaminvärde!

B-vitamin är kanske den vitamin som mest debatteras och som många går och får "extra sprutor" av under det mörka halvåret. Den ingår naturligt i spenat, sparris, bönor, mjölk, svamp, ärter, tomater, äpplen: lingon, plommon m. m. Både spenat och ärter finns för närvarande djupfrysda och billiga i praktiska förpackningar.

Liknande betingelser gäller för de andra vitaminingrupperna (Se vid-stående tabell.)

Därför törs man påstå att vita-minjakten är både på gott och ont. En väl balanserad och avvägd kost byggd på de förstklassiga resurser som den moderna husmodern har är tillräckligt vitamingivande. Lagom är alltid bäst. Även när det gäl-ler vitaminer. Och en överdosering

Fors. å sid. 6

Debatten om läkarbehovet

Läkarprognosutredningen har efter 18 månader presenterat en prognos för be-hovet av läkare under de närmaste två decennierna. Enligt utredningen behövs det år 1970 ca 11.300 läkare, år 1980 har behovet ökat till 15.500. Detta behov för-utsätter ökad intagning av studerande vid de medicinska fakulteterna i Sverige samt att vid utländska läroanstalter organisera utbildning av svenska studerande.

Svenska läkarsällskapet ställer sig gans-ka skeptisk till de framlagda prognoserna och framhåller att utredningen hade lo-kaliserat utbyggnadsprogrammet till 1970, men det hade varit önskvärt att en upp-skattning även gjorts av det läkarbehov som skulle föreligga om programmet rea-liseras först senare, säger sällskapet. Det för programmet beräknade antalet hel-tidsarbetande läkare utgör ca 11.300 år 1970. Med programmets standard och med hänsyn till förändringarna i befolkningens storlek och ålderssammansättning skulle enligt sällskapets beräkning motsvarande antal bli ca 12.300 år 1980. Sällskapet an-ser att den med programmet åsyftade standarden kan nås med ett icke ovä-sentligt lägre antal läkare.

Sällskapet förordar att en utredning görs om omläggning och rationalisering

medicinskt

av hälso- och sjukvårdsstatistiken så att de moderna databehandlingsmaskinernas möjligheter kan utnyttjas och så att upp-giftslämnande och primärbearbetning i görligaste mån kan förenklas.

Vidare förordar sällskapet en utredning om åtgärder som bör vidtas för att skapa bättre balans mellan efterfrågan och till-gång på läkare under 1960-talet.

Landsorganisationen (LO) anser i sitt remissyttrande över betänkandet "Om läkarbehov och läkartillgång" att det är ytterst angeläget att intagningen av me-dicine studerande vid svenska läroanstal-ter kraftigt ökas. LO biträder också för-slaget att utreda möjligheterna för svens-ka studenter att studera vid utländska medicinska läroanstalter. LO förordar det alternativ som ger en ökning av intag-ningen från 453 till 780 studerande. Möj-ligheterna bör övervägas, anser LO, att låta alla de 124 som föreslås få sin teore-tiska utbildning i Umeå också skall få sin fortsatta utbildning där. Detta kan vara av vikt för att få ett tillräckligt antal lä-kare till Norrland.

Stina baby av Victor, medan Stina stod och pustade med den stora väskan bredvid sig. Jag borde naturligtvis tänkt på Stina först och främst.

*

Men det var något i Victors ögon som hindrade mej. Något som krävde att jag skulle vara en ung, ogift mor som behövde ett manligt stöd...

— Ska jag ropa på en taxi? sa Victor omtänksamt.

— Tack, sa jag matt.

— Men vi skulle ju köpa sockor, protesterade Stina, det är ju ingen bit att gå, den där stumpen!

Victor gav henne en förkrossande blick och ropade på första taxi som passerade. Hela tiden stod Victors mor och log så gott emot oss att jag fick hemska samvetsksval.

— Slöjvägen trettiofem, sa jag när vi kommit in i taxin, tillräckligt högt för att höras av Victor.

Och precis som jag anat kom det ett stort fång nejlikor nästa dag till mej med hälsning från "mannen på spårvagnen" ing. Victor Holm. Där stod också ett telefonnummer. Och naturligtvis måste jag ringa och tacka för blommorna.

Nästa dag kom det ett paket med ett babygarnityr från hans mor och dagen därpå — det var så vansinnigt så det nästan inte verkade sant — kom hans mor själv på besök.

Jag visade in henne till mamma, som var hemma på lunch.

— En förtjusande baby, sa Victors mor och nickade mot Stinas pojke, som låg i vagnen på verandan.

— Det är mitt hembiträdes, sa mamma ointresserat och tittade undrande på Victors mor.

— Å, sa Victors mor och tittade milt på mej.

— Nina, sa mamma belåtet, det var bra att du kom. När jag var hos hårfrisörskan passade jag på att beställa tid för dej så att du blir snygg i håret till gymnastikuppvisningen ikväll. Du får inte glömma att vara där precis klockan tre.

Victors mor fick något frågande i blicken. Jag undrar inte på det. Inte ens jag som vet ganska litet om nyblivna mödrar, kunde tänka mej att en sådan ger gymnastikuppvisning.

— Nina ska bli gymnastikdirektör, sa mamma stolt. Får jag föreställa min dotter.

— Och hur ser ert hembiträde ut, sa Victors mor spämt.

Mamma såg road ut och ropade på Stina.

— Å, sa Victors mor och undvek att möta min blick. Jaså, på det sättet.

När hon gått sa mamma att det där var allt en underlig gammal dam. Vad hade hon här att göra och varför beställde hon ingen tid på tandläkarmottagningen?

*

Jag gick upp och satte mej att se ut genom fönstret. Allting hade plötsligt blivit så vanligt och trist igen. Nu skulle jag aldrig mer få möta den där både ömma och allvarliga blicken ur Victors mörka ögon. Träffades vi någon mer gång skulle han se ut som alla andra, beundrande, litet flirtig. Med barnet hade jag haft ett annat värde, tyckte jag. Jag hade blivit intressant på ett annat sätt, inte bara en sockersöt docka — utan själ.

Nästa dag kom det inga nejlikor och ingen ringde på telefonen. Ett slag tänkte jag ringa själv, men när det kom till kritan vågade jag inte. Han skulle bara skratta ut mej.

På söndagen mötte jag honom på gatan. Jag satte upp hakan i vädret och stirrade utmanande på honom. Men han undvek att se alls på mej, gav mej bara en hastig blick från sidan och skyndade sedan vidare. Hjärtat kändes som en sten i bröstet på mej.

Men när jag kom hem ilsknade jag till. Jag gick bort till telefonen och ringde upp honom innan jag hunnit känna efter om jag tordes.

— Om ni vill ge mej två minuter av er dyrbara tid, så ska jag tala om för er vad jag tycker om er, sa jag när han svarade. Man är ingen vidare gentleman när man först skickar blommor till en flicka och sen inte låtsas se henne på gatan, bara för att hon inte fått barn!

Jag kan inte hjälpa att babyn är Stinas och jag tycker att ni ska börja skicka blommor till henne istället! Hon skulle säkert bli jätteglad! Annars kan jag tala om att jag blev gladare för era blommor än jag blivit för några andra någon gång, för jag kände att jag inte fått dem bara för att jag ser pinuppig ut! Det var både elakt och fult av er att skicka hit er mamma för att spionera på mej och jag kommer aldrig att förlåta er det! Ni har tagit ifrån mej den enda lycka jag någonsin haft och jag hatar er! Adjö!

Och så slängde jag på luren och grät en vers. Jag hade verkligen känt mej så ovanligt lycklig när hans blommor kommit. Hade fått en känsla av att jag betydde något annat än bara snygga ben och byst och sånt där.

*

Hur jag än strävat har jag aldrig lyckats få andra värden: I skolan var gym-

Forts. å sid. 18

Fil. dr Johannes Edfelt

Johannes Edfelt är en centralgestalt inom svenskt kulturliv och det är glädjande att FIB:s Lyrikklubb nu hedrat honom med en årsbok i den förnämliga svit, som tidigare tillägnats Nils Ferlin, Hjalmar Gullberg och Gunnar Ekelöf. Boken om Johannes Edfelt inledes med en stor essay av Rabbe Enckell. För den som verkligen tycker om att läsa lyrik är denna inträngande studie något att rekommendera. Framförallt därför att det rör sig om att närmare lära känna en diktare med så finslipad och dämpat behärskad stil som Edfelt. I övrigt ges en sammanställning av dikter ur författarens produktion, ett personligt porträtt tecknat av en vän från studietiden i Uppsala samt en förteckning över verk, som bär författarens signatur: dikter (egna samlingar), tolkningar, prosa, antologier, uppsatser och självbiografiska artiklar.

Johannes Edfelt är en av våra främsta introduktörer av främmande lyrik, har redigerat ett stort antal antologier, medverkat i många tidningar och tidskrifter och tillhör sedan många år tillbaka Dagens Nyheters kulturredaktion. Det bör också nämnas att Edfelt under en tid flitigt medverkade i Status bl. a. med en fortlöpande litteraturkrönika. När Stockholms högskola nyligen ombildades och invigdes till universitet blev Johannes Edfelt det nya universitetets förste doktor.

Johann Wolfgang von Goethe
HAVSTYSTNAD

Djup, djup tystnad över vattnet.

Så orörligt havet är!

Och bekymrad väntar skepparn:

släta ytor vart han ser!

Ingen vind från någon sida!

Dödens stillhet, fruktansvärd.

I det oerhörda vida

ingen enda böljas färd.

TVÅ LYRISKA TOLKNINGAR AV JOHANNES EDFELT

Friedrich Hölderlin

VÅREN

När här på fälten ny hänryckning gror,
naturen åter förskönas och över berg,
där träden kläder sig i grönska,
ljusare himlar och moln sig välver,
o, vilken glädje människorna känner! Glatt
på stränder vandrar de ensamma. Ro och lust,
den fröjd som bor i friskhet, blomstrar,
vänliga skratt är ej heller fjärran.

Utsikt över Torget i Karlskoga

DET GÅR MEST UPPÅT I KARLSKOGA

Åker man från Stockholm till Karlskoga, per järnväg, får man göra tre "mellanlandningar" — dvs. ombyten — och det är inte roligt, om man sitter med en intressant bok i kupéhörnan. Hur lätt går det inte att missa tågbytet, när bokens huvudpersoner, efter ett monotont dialogande hit och dit, äntligen börjar få fart och fläkt över sitt handlande! Man lämnar expresståget med en suck i Hallsberg, slår igen boken för andra gången i Laxå, spänner efter en förbindelse mot Strömtorp — kommer så till den sistnämnda platsen och hittar slutligen en landsvägsbuss på andra sidan stationshuset. Den går till Karlskoga.

— "Nybyggarsamhälle" säger en sakkunnig, som blir tillfrågad. Karlskoga "går upp och ned — mest uppåt på sista tiden".

— Gammal bruksbygd med traditioner, säger en annan. Hertig Karl, Gustaf Vasas yngste arvtagare, intresserade sig för den här bygden, som bar namnet "Möckelsbodarna", känd ort sedan 1258. Hertig Karl — sedermera Karl IX — gynnade bergshanteringen i bygden, och har som tack fått en minnessten, som karlskogaborna kan gå och titta på under söndagspromenaden. Men hur var det nu med att Karlskoga "går upp och ned — nu mest uppåt"? Vittnesmålet har visst intresse. Någon sanning finns väl dock i det för en främling något onyanserade omdömet.

Vid slutet av år 1924 hade Karlskoga omkring 18.600 invånare, men

då var också tiden mogen för en "utbrytning" i gemenskapen; Degerfors bildade egen kommun, och befolkningsmässigt betydde detta en kraftig återlåtning: folkmängden i Karlskoga sjönk till 13.600 invånare. När Karlskoga 1940 blev stad hade folkmängden ökat till 24.000 — 1958 var siffran ca 35.000 personer. Det går alltså mest uppåt! — om inga nya "utbrytarprovinser" anmäler sig. Karlskoga har nämligen en ansenlig ytvidd. Staden omfattar 43.000 hektar och är till arealen rikets tredje stad.

Det moderna Karlskoga domineras av industri och ett växande antal kommunala och sociala välfärdsanordningar. Det största industrieföretaget är AB Bofors, ett industricentrum med världsrykte, mest

känt för tillverkning av sprängämnen av skilda slag, men här bedrivs också stor civilproduktion, bl. a. läkemedel. De nya kommunala anordningarna i staden har väckt stort intresse på många håll. Studiedelegerationer kommer därför ofta och vill ha tips för egen del av den nyblivna stadens optimistiska planerare. Ett stort Folkets Hus med Stadsteatern, färdigt 1953, har kostat närmare sju miljoner kr. Bostäder, samlings- och fritidslokaler, idrottsanläggningar, bad- och campingplatser ingår i denna respektiveringande utrustning för att möta en växande befolkningskrav på trivsel och personlig utveckling.

Vi som reser omkring med arbetsvård och handikappfrågor på prydligt maskinskrivna sidor i väskan, har anledning att stanna i Karlskoga. Här har, bildmässigt talar, våra teorier redan fått en hel del kött på benen. Staden har två skyddade verkstäder för handikappade — hur många städer har hunnit så långt? Den ena verkstaden driver Karlskoga konvalescentförening, lokal-förening av De lungsjukas riksförbund, i egen regi: ett litet välskött företag, som ger sysselsättning åt personer med svårare handikap och arbetshinder. Föreningens ordf., Gunnar Andersson, berättar om hur föreningen kom på idén att starta denna anläggning. Konvalescentföreningen startade 1952, och man lyckades redan samma år skaffa en föreningslokal, som blev en centralpunkt för arbetet: föreningsangelägenheter i största allmänhet, studier och hobbyverksamhet. Men man märkte snart att studiecirkelarna och

Gunnar Andersson, ordf. i konvalescentföreningen för lungsjuka i Karlskoga, visar oss "flitiga handen", ett konstnärligt uttryck för vad man vill.

fritidsverksamheten på kvällarna inte räckte till — här gällde det i stor utsträckning människor med olika sjukdomar, främst lungkonvalescenterna, men även andra handikappade, som sökte sig till föreningslokalen, till studier, och samkväm — människor, som behövde en meningsfylld sysselsättning även på dagtid. Behovet av sysselsättning på dagtid växte fram ur studiecirkelverksamheten på kvällarna. Så tillkom verkstaden som komplement till fritidslokalerna. Efter framställning till stadens styresmän tillkom den nya lokalen, som nu inrymmer såväl verkstadsutrymmen som utrymmen för förenings- och studiecirkelarbetet. Vill man försöka sammanfatta uppgifterna inom en ram rör det sig i korthet om en kombination mellan personligt stödjande medlemsvård och produktivt arbete. Man kan komma till lokalerna även efter arbetstidens slut, finna gemenskap och givande former för fritidssysselsättning. På så sätt har konvalescentföreningens lokaler blivit en samlingspunkt för flera olika grupper av sjuka och handikappade.

— Vi har mött sympati och förståelse från många olika håll, säger föreningsordf., Gunnar Andersson. Stadens myndigheter, arbetsgivare, fackföreningar och många andra har hjälpt oss, med anslag och på annat sätt. Från vår sida har vi sökt motsvara detta förtroende. Vi vill skapa bättre förhållanden för dem som kommer till oss — och vi vill göra det på ett betryggande sätt. Verkstadsrörelsen, som bygger *dels* på legoarbeten från olika industrier, främst Boforsindustrierna, *dels* på egna tillverkningar i trä, tenn och silver, står under läkartillsyn. Förste stadsläkaren A. Laurell svarar för denna medicinska kontroll, och för denna medicinska kontroll, och staten har genom arbetsmarknadsstyrelsen, som ger sedvanligt bidrag till verksamheten, kontroll över de arbetsvårdande åtgärderna. På mittuppslaget — sid. 14—15 — finner vi mera om enskilda detaljer, men det kan vara lämpligt att bara i korthet beröra den inkomstmässiga sidan. Genomsnittsförtjänsten på den skyddade verkstaden låg vid kr 3:64 per arbetstimme för de anställda under sista verksamhetsåret. Många svårt arbetshindrade har här funnit en väg till meningsfullt arbete på sidan om alla spärrar för människor, som har svårt att konkurrera ute på öppna marknaden.

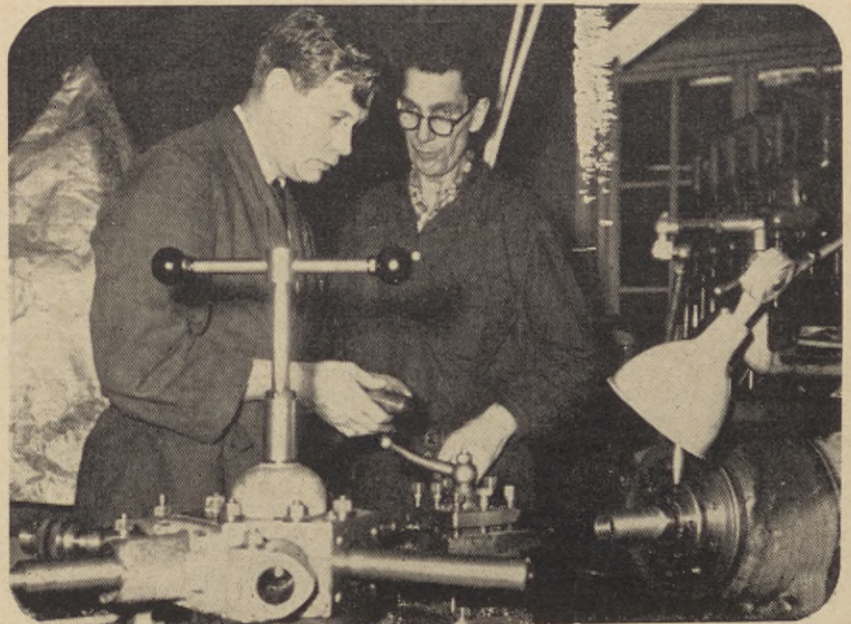

Brickegårdens Mekaniska verkstad ger skyddad sysselsättning åt handikappade. Den drives i Karlskoga stads egen regi.

Från konvalescentföreningens verkstad går vi vidare över till "grannen", dvs. den skyddade verkstad, som drivs i stadens egen regi. Det är lördag, och maskinerna ska strax stanna, då vi kommer in i arbetslokalen. Föreståndaren, Erik Berglind, berättar på sitt lugna, trygga sätt om arbetsdagens rutin. Snart är vi alldeles ensamma därinne, i det oljeglänsande maskineriet, där stålskeletten liksom stelnar till i lördagsfrid, då hjul och vevstakar stannat. Här har vi nog i största allmänhet tyngre verktyg att handskas med än i konvalescentföreningens arbetslokaler. Produktionsinriktningen är väl också i stor utsträckning baserad på andra detaljer. Att upprätthålla verkstadskaraktären — och samtidigt ta hänsyn till sjukdo-

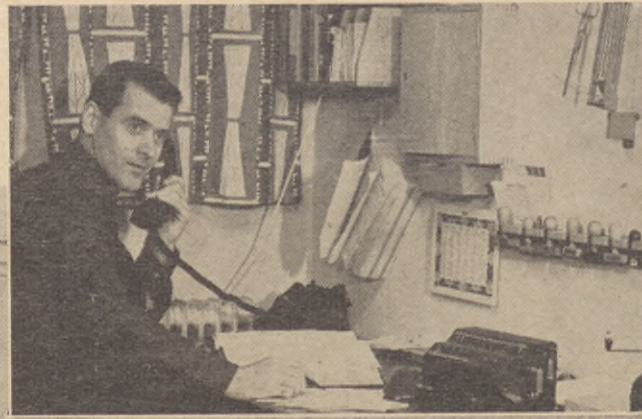
mar och andra handikap — ter sig kanske svårare här, när man ser de stora arbetsmaskinerna framför sig, på nära håll. De har liksom så sträva, arbetskrävande "ansikten", där de står, väntande på en ny arbetsdag. Så mycket mera befriande känns det att prata med föreståndare Berglind, höra hans mänskliga syn på sjuka och handikappade människors svårigheter. Besöket i Karlskoga har gett mycket att fundera över — låt vara att vi hade tre "mellanlandningar", innan vi kom hit på svenska folkets järnväg. Vi hittade ingen järnvägsvagn, "direkt Karlskoga" ... men vi hittade inte mindre än två skyddade verkstäder, arbetscentraler för svårt handikappade människor.

S. H.

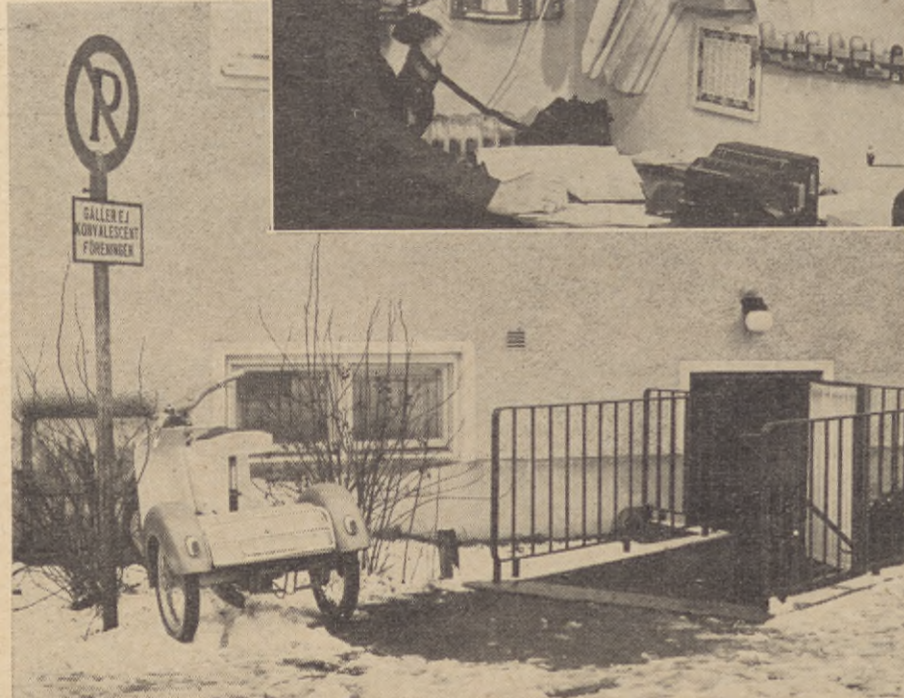
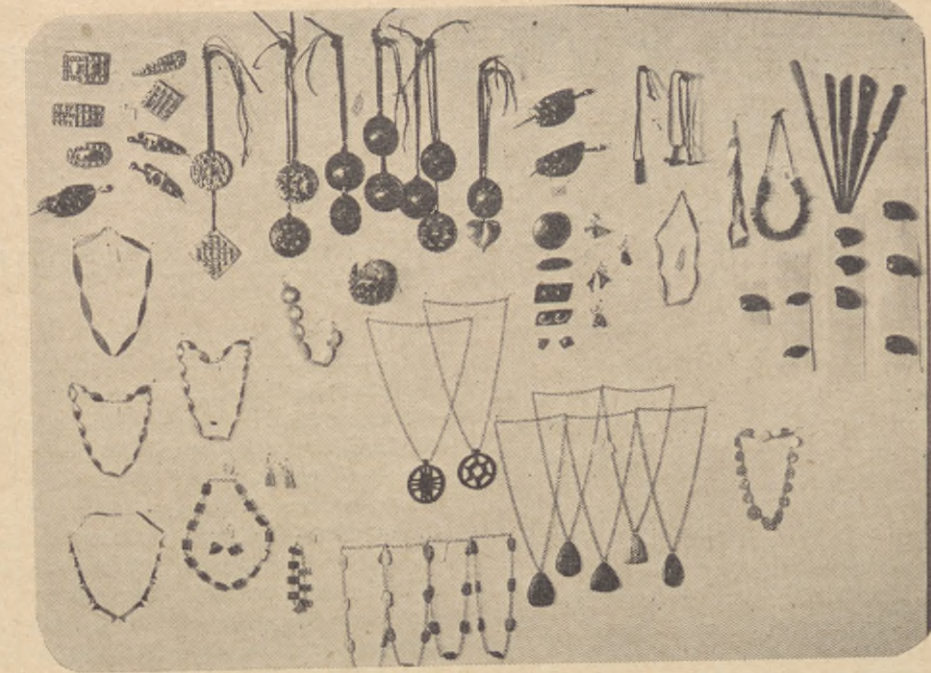
Föreståndare Erik Berglind, t.v., undervisar en anställd om dagens aktuella arbetsuppgifter vid maskinen.

Arbete
är hälsa

Karl Erik Mälman, för-
ståndare för den skyddade
verkstaden, tillika kassör i
Karlskoga konvalescentföre-
ning för lungsjuka, vid sitt
arbetsbord.

— Till höger ett bord med
olika terapiarbeten. På kväl-
larna har man en livlig fritids-
verksamhet; studier och
hobbysysselsättning. I den
grenen, liksom i arbetet på
dagtid, deltar olika grupper
av handikappade. Sämja och
kamratskap är riktpunkten
för samvaron.

Parkeringsförbudet gäller inte konvalescentföreningen ser vi vid
nedgången till arbetslokalerna.

VERKSTADEN

har blivit ett hem

Status specialreportage

under medverkan av ALBA-FOTO, Karlskoga

En meningsfull tillvaro för handikappade — på dagtid och
fritid — är mottot för Karlskoga konvalescentförening. Kring
de principerna har man byggt upp en egen verksamhet i för-
enings regi: en skyddad verkstad på dagtid och fritidslokaler
för studier, hobbysysselsättning och givande samvaro på kväl-
larna. Arbetet har gått i etapper. Nu har man sedan 1954 fått
nya lokaler med en sammanlagd golvyta på 160 kvm, fördelad
på fyra rum och ett kök. På dagtid pågår den skyddade syssel-
sättningen i lokalerna, där man på kvällen ofta tar emot fritids-
sysselsättningen; hobby- och studiecirkel. Den skyddade
sysselsättningen på dagen innefattar dels legoarbetet för
olika industrier, bl. a. Bofors med dess många detaljtillverk-
ningar; oftast gradnings-, filnings- och borrararbeten. Men
man har även en egen tillverkning av smycken, hals-
band, örhängen, pappersknivar och många andra fina saker i
tenn, trä och silver. Dessutom flätas korgar, tillverkas plast-
mattor och lurviga björnar i skinn osv. Flitens lampa lyser på
dagtid och kvällstid — vad kan man mer begära av handikap-
pade, som söker göra rätt för sig och hjälpa varandra? Nyttan
av verksamheten har också uppskattats med stöd från myndig-
heter, arbetsgivare och fackligt ansvariga i staden med
omejd.

Metallavdelningen med lego-
arbeten: filning, gradning
och borrar; arbeten som
kan utföras av handikap-
pade även med svårare ar-
bets hinder, t. ex. rörelse-
hindrade.

Överst karta med en provkollektion ur egentillverkningen i tenn,
trä och silver. I mitten korgarbeten m. m. och underst en bild
från kiosken på Torget med varulotteri. Kiosken upplåter också
för andra handikappgrupper. Sammanlagt har nu 13 personer
plus fyra hemarbetare sysselsättning i verkstadsrörelsen. Några
siffror: sista året arbetades 23.744 arbetstimmar, arbetslönerna
utgjorde drygt 86.000 kr — i skatter inbetalades 18.202 kr.

Religiös vår i Harriet Löwenhjelm's diktning

Hon var en gracil ung dam med spenslig gestalt och mörkt glänsande hår, skaldinnan Harriet Löwenhjelm. Och för att förtydliga bilden av henne kan vi tillägga, hon var omtyckt av alla, glad och kvick och ägde ett varmt sinnelag för sina medmänniskors bekymmer.

Hon föddes den 18 februari 1887 i Skåne och gick och läste för hovpredikant Palm i Forsmark. Från 1906 bodde familjen i en stor gammaldags våning på Valhallavägen i Stockholm. Den unga Harriet växte upp i ett strängt religiöst hem, varje morgon hölls husandakt, och då lästes ett stycke ur en betraktelsebok och sedan deltog familjen i psalmsång. Varje söndag besökte Harriet kyrkan tillsammans med sin mor, en gång var hon med fadern, överste Löwenhjelm i Frälsningsarmén. Den Gudstro som grundades i ungdomen följde henne genom livet, hennes diktning rymmer många starkt religiösa motiv, många av dem skakar sina läsare in i själen, så öppet och djupt när hennes böner fram fyllde av liv och känsla.

Ofta studerade hon altarmålningar och kyrkokonst. Hon studerade på konstakademin 1909—1911 och gick då helt upp i sina studier, samtidigt skrev hon dikter som hon själv illustrerade med träsnitt och tuschteckningar.

Även om Harriet Löwenhjelm inte behövde förtjäna sitt uppehälle, kunde ingen hindra henne ifrån att försöka sälja sina egna teckningar. Hon fick också i uppdrag att illustrera en liten bok på Nordiska Förlaget, men hennes stora dröm var kyrkomålning. När hon studerat takmålningarna i Ösmo kyrka i Södertörn skrev hon i dagboken. "Jag tror jag begrep hur bra dom var, fast min bibelsprängdhet kom till korta."

Men den begåvade unga damen kunde i sin bibel, i hennes lyrik är de bibliska motiven otaliga, kanske

Författarinnan Harriet Löwenhjelm skrev många dikter med döds- och förgänglighetsmotiv, men "vardagen var inte densamma som dikten" för henne, skriver Marianne Hellmér i denna artikel. Harriet Löwenhjelm hade stor verksamhetsiver och spelade till och med ishockey! Hur många skaldinnor har gjort det? Om sanatorietiden har publicerats åtskilligt, bl. a. från vistelsen på Romanäs Sanatorium, där hon skrev flitigt i sina dagböcker.

Harriet Löwenhjelm (1887—1918). Målning av Dick Beer 1910. Svenska Partärrarkivet, Nationalmuseum (samlingen på Gripsholm).

framför allt i hennes vårdikter. En säregen stämning vilar över stroforna.

*Nu våras det åter och påsken är när
och luften så klar är vorden,
nu vandra Vår Herre och Sancte Per
ånjo omkring här på jorden.*

*En stund ha de lämnat himmelens hem,
på smältande vägar de skrida.
Männ vandringen går till Jerusalem
och männ de gå upp för att lida?*

Den unga Harriet fick tillfälle att se sig mycket om ute i världen, och hon samlade många intryck från sina upplevelser i utlandet. Från en resa till Milano skriver hon i ett brev till en släkting.

"Domen i Milano gör ett ståtligt intryck, men man erfar en hjälplös oförmåga att fatta den oändliga mängd torn, statyer, fialer, krubbor och spetsfyndigheter som pryda dess yttre. Det är ingen frid med den, men inuti är den härlig. Höga, höga hvalv, halfskymning och mystik. Jag åhörde och åsåg en gudstjänst. Framme i koret sysslade talrika präster klädda i svarta och vita fotsida kläder somliga äfven draperade med något rödt eller grönt. Rökelsekar svängdes. Böner till hälften lästa till hälften framsjungande under ofta upprepade knäfall växlade med orgel och körsång. Jag tyckte om det.

Denna gudstjänst i främmande miljö har tydligen gjort ett djupt intryck på henne. Hennes känsliga sinne uppfattade mer än andra, nyanser och skiftningar i den dagliga tillvaron. Vårens skönhet förnimmer hon vid en promenad på Karlavägen eller i en skogsglänta där den första snön nyss har smält och i snabba små lysande bilder tecknar hon ner varje stämning.

*Skåda, skåda hur det våras.
Snön har smultit, se och märk
Än en gång skall vi bedåras
av de gamla underverk.*

Skaldinnans glädje över tillvaron är stor, men ändå grips hon av en plötslig vemodsbitter ångest inte bara för sin egen skull, också för sina medmänniskor. Tänk om de inte hinner taga vara på allt det vackra, inte när meningen och djupet av tingen helt och fullt. Hon vill be för sin nästa, bönen ger henne förtröstan och styrka. I den fulländat vackra dikten. Jag ville ge min hjär-

tans lille broder ser vi det stora allvaret i hennes dikt.

Jag ville ge min hjärtans lille broder
en ädelsten, en kostbar krysolit.
Jag ville ge den bästa av klenoder
Jag ville ge — —.
Gud må mitt vittne bliva,
att jag har intet, intet till att giva,
men för min broders sällhet vill jag be.

Men vardagens Harriet Löwenhjelms var inte densamma som dik- tens, hon var glad och sorglös till sin natur, och i vännernas sällskap var hon gladast av dem alla. Skämtade gärna bort tråkigheter och fick dem att skratta åt små bekymmer. Hennes verksamhetsiver var stor. Hon gick på hushållskurs, spelade ishockey och gick igenom en kurs i linnesömnad. Omkring 1913 hade hon samlat en hel del små dikter med illustrationer av henne själv till en liten bok. Men året därpå blev hon svårt sjuk, och vistades under flera år på sanatorier, under denna tid fortsatte hennes litterära verksamhet och de flesta djupt tragiska dikterna med religiösa motiv är skrivna under denna tid.

1917 renskrev hon ett urval av sina dikter och illustrerade dem med små laveringar, men hade då troligen ingen tanke på en utgivning av dem.

Några av hennes vänner fick tillstånd att ge ut en liten samling av hennes dikter efter hennes död.

Harriet Löwenhjelms gick bort den 24 maj 1918, men hennes fina och äkta diktning har funnit många läsare. En generös varmhjärtad inställning till livet och djupt kristen livssyn präglar varje strof av hennes lyrik.

Marianne Hellmér

Hur Arbetsmarknadsverket arbetar

får vi veta i en lika instruktiv som kortfattad broschyr utgiven av arbetsmarknadsstyrelsen. Den heter "Arbetsmarknadsverket, organisation och arbetsuppgifter", och det borde nästan tillhöra allmänbildningen att tillägna sig innehållet. Enda anmärkningen man vill göra är att denna utmärkta handledning inte torde kunna nå ut till alla som gärna vill ha korta och koncisa besked i arbetsmarknadsfrågor.

I blickpunkten

Att vara ung kan vara rätt besvärligt enligt Strindberg, som för övrigt tyckte att så där i största allmänhet var det nog "synd om människorna". Nu är frågan — om man spinner vidare på Strindbergs funderingar: vid vilken tidpunkt i livet är det mest besvärligt att vara människa? Vår sociala välfärd inriktar sig främst på olika punktåtgärder, då vi behöver stöd. Först gäller det då vi biologiskt och socialt saknar förmåga att stå "på egna ben"; i spädbarnsåldern och åren uppåt, då vi är små och för utvecklade att klara oss själva. I den åldern kommer barnbidraget ramlande per postgrobblankett som ett stöd för den utvecklade människan. Den regelbundna knäppen i brevlådan, då postgirobblanketten stoppas in, är en välkommen uppmuntringssignal från samhället till modern, där hon står med blöjtött och al-lehanda besvärliga problem — inte minst de av ekonomisk natur — uppfostran av barn medför.

När vi bli så gamla att vi får folkpension — och ATP! — börjar det "knäppa" i brevlådan igen. Med andra ord: vi lär känna välviljans signaler under vissa perioder i livet. Perioden som ligger mellan vår och höst är den egna styrkans gyllene ålder, vår produktiva ålders tid, då vi arbetar för egen "maskin", låt vara med vissa reservationer om vi råkar ut för svåra olyckor och långvariga sjukdomar.

I vår mogna period ska vi utveckla aktivitet i allmän och enskild tjänst: på arbetsplatser och idrottsplatser, kanske också i någon mån i styrelser och nämnder. Gör vi det kan vi med gott samvete ta mot både "piltskärv" under barnåren och egenhändigt intjänata pensionspengar, då höstlöven börjar virvla så smått över levnadsvägen.

Nu är det tyvärr så att det tycks stunda vargatider för de mogna människornas möjligheter att utnyttja den produktiva åldern. Vi bortser då helt från idrottskribenterna. De talar om "gamlingar" redan i tjugofemårsåldern, ynglingar, som grånat i förtid och inte ska få vara med om att leka med läderkulan

— åtminstone inte i de större sammanhangen, när landets ära och anseende står på spel. Sportskribenternas ålderstabell är någonting alldeles unikt. Den skulle innebära en katastrof för finansministerns budget, om vi satte åldern för folkpensionen vid 25 i stället för 67 år! Nej, det finns andra tidtabeller, spärrar som statliga myndigheter och verk har upprättat, såväl på papperet som i "osynlig mätto", dvs. att folk i vissa tjänster inte får jobb om de fyllt 30 år, i vissa fall är även den åldern för hög. Den som råkar ha uppnådd mogen ålder göra sig icke besvär. Sven Duvas krigsmannapincip: "släpp ingen djävul över bron" tycks vara rikt-punkten för vissa statliga arbetsgivare.

Regeringen har i konselj upphävt alla övre åldersgränser för anställning i civil statstjänst. Alla sådana spärrar är upphävda från den 1 febr. i år. Detta skedde trots att vissa statliga verk satte sig på tvären. Nu har socialdepartementet inte bara nöjt sig med beslutet, utan även ordnat en smula kontroll efteråt! Att i vederbörlig ordning få del av ett beslut är nämligen inte helt och hållet detsamma som att följa och tillämpa beslutets föreskrifter i praktiken. Denna säkerligen hälsosamma efterkontroll har redan avslöjat, att t.ex. platsannonserna kan utformas så, att de äldre platssökandena ska avskräckas från att försöka konkurrera om lediga arbetstillfällen. Man märker avsikten, och man blir beklämd. Utanför vårt fönster, ute på gården, lyser vårsolen och barnen leker en sorts ringlek, där en av deltagarna alltid blir kvar i ringen. Barnen jublar åt den överblivne: "Fy dej, skäm dej... ingen ville ha dej"! Det är bara fråga om en lek. För de människor, som inte får vara med och leka arbetets allvar, står större värden på spel. Det gäller mogna, vuxna människor i arbetsför ålder. Våra chefer och ansvariga inom statliga verk och förvaltningar är väl vanligen personer i mogen ålder — är detta en bidragande orsak till att man har så svårt att acceptera folk just i samma åldersgrupper som lämplig arbetskraft? De mogna människornas dilemma förefaller ibland vara större än den "obalanserade" ungdomens!

nastik det enda ämne där jag verkligen gjorde lycka och därför har jag hängt fast vid den. Men gymnastik är tyvärr inte något som gör en kvinna varken djupsinnig eller intressant.

När jag haft Stinas baby i famnen hade jag med ens vetat vad det var jag passade till. Till mor, inte till något annat. Jag skulle ha en hel kull ungar och lära dem gymnastisera lika bra som jag själv.

När jag satt där och torkade tårarna ringde det på dörren och då jag öppnade stod Victor på trappan.

— Ni, skrek jag och spände ögonen i honom så gott jag kunde för tårarnas skull. Vad har ni här att göra! Jag ska ha minst åtta barn, det kan ni skriva upp, vad ni än säger och hur många gånger ni än går förbi mej på gatan utan att hälsa!

— Gärna det, sa han och han var ganska blek, så han måtte ha blivit räddare än jag trodde. Gärna både åtta och tio eller tjugo, bara det är dina egna. Stina-barn är jag inte intresserad av. Men den blick du gav ungen när du böjde dej över den i spårvagnen, den var så vacker att jag aldrig sett något liknande förut. Hade inte mamma varit med skulle jag väl knappt lagt märke till dej annars, för du är ju en rätt vanlig och banal typ, men under ytan har du något ganska sällsynt. Kan vi inte bli vänner igen och börja om från början? Vill du gå ut gå med mej en stund?

— Jag vet inte, sa jag tjurigt och vred och vände på näsduken.

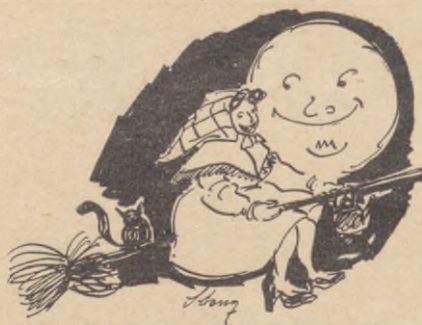
— Du ska inte tro att du är ensam om att känna dej fånig, sa han lågt. Hur tror du det känns för en karl att få veta att han har blivit dragen vid näsan och att du kanske som bäst sitter hemma och skrattar åt honom?

— Skrattar? sa jag och tittade stort på honom. Det gjorde jag visst inte!

— Jag har inte tid att stå här och prata strunt mer, sa han hastigt och fick något befallande i ögonen. På med kappan, vi ska gå nedåt hamnen.

Och jag tror — nej, jag vet — att från och med nu kommer allting att bli mycket roligare. När Victor kysste mig sa han att jag visserligen inte var vacker, men att jag var intressant på ett särskilt sätt. Och det kan man bara tycka om mej om man är alldeles förblindad av kärlek.

Men jag tycker precis likadant om honom, så det är ömasesidigt. Ni förstår, han är egentligen ganska alldaglig, men han har något som vinner vid närmare bekantskap, det är jag övertygad om. Och jag kommer inte att ge mej förrän jag tagit reda på vad det är.

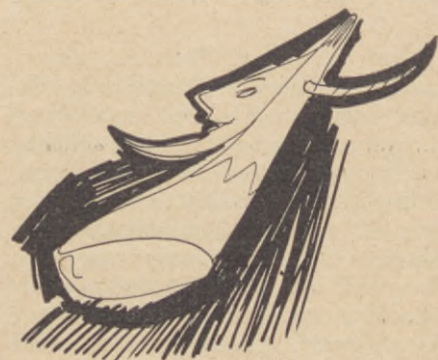
Gammal påsktro, onda häxor och sputnikar

Nu för tiden skämta vi om häxor och trollpackor, som susa genom luften i påskatid, men vi får inte glömma att dessa "kvinnoflygningar" en gång uppfattades på fullt allvar. Ja, vem vet om inte en och annan än i dag — i bebyggelsens utkant — tror att häxorna ger sej iväg genom skorstenen för att fira påsken hos den "onde". Men vi s. k.

— han kunde spela på harpa och stämma den med en eldgaffel

Glad Påsk

moderna rymdfantaster ägna oss istället åt sputnikar och rymdskepp — med eller utan apor ombord. Och våra gamla, snälla, rynkiga gummor, misstänks inte längre för trolltyg. Vi ger dom folkpension istället.

Men på den "gamla goda tiden" brändes häxorna på bål. År 1669 fann Kungl. Maj:t "nödigt att förordna en kommission av "högt skattade och duglige män" för att ta itu med trolldomsväsendet i Österdalarna. Femton kvinnor i Mora blev i kommissionens närvaro halshuggna och brända. Prosten Skragge berättar att många tusen människor var närvarande, och ett annat ögonvittne tyckte att det var "ett gräseligt spektakel". Bålen stod "gint mot kyrkan" och "synderskorna" gingo alla "fort", utom de två sista, som "begynte något jamla och sig gruva".

Hur såg det då ut i "Blåkulla", mötesplatsen för häxorna och den onde? I folktron beskrives det vara "en stor rödmålad bondgård", där Satan stod på trappan och hälsade sina gäster välkommen. Om denne höga potentats utseende rådde olika meningar i olika landskap. Men även inom olika socknar kunde han skifta skepnad. I Älvdalen beskrives han vara klädd i "en grå jacka,

Ritad av ELSIE BRITT STENQVIST

Det bjöd på god mat, öl och vin, i Blåkulla och "den onde" själv var värd och musikanter...

röda byxor och blå strumpor" och "hög hatt" medan ett rannsaktionsprotokoll från Mora presenterar "Satan" som en "allvarsam man" i "svarta kläder". Ibland var han "en svart, luden och ful figur", men i andra fall var det fråga om "en välmående patron, sittande i högsätet". I Värmland var han "luden om händerna", hade "ett horn i skallen och ett på vardera knäet".

◇

Den onde kunde också konstigt nog läsa böner — fast han läste alltid "bakfram", och det bjöds både god mat, öl och vin i Blåkulla. Efter måltiden rökte packorna tobak och dansade, och när stämningen och topp började de "svärja, banas, slåss och rivas". Musiken utförde den onde själv — han låg under bordet och spelade med svansen, som han "slår i golvet". Den lede hade alltså vissa likheter med våra rockkungar, men han kunde också spela på harpa och stämma den med en eldgaffel.

Även unga flickor kunde bli häxor, 16-åringar och ännu yngre, och det värsta brottet var att röva små barn om natten och föra dem till Blåkulla. Avancerade trollpackor kunde ta ända till 15—16 stycken i taget. Barnen döpte Satan sedan på sitt eget speciella sätt och lärde dem att bedja "baklänges". Till sist kan man fråga sig, varför slika styggelser ska kopplas ihop med påsken, ljusets och uppståndelsens tid? Vi får väl säga, som det står i psalmen, "att där stod mellan mörkret och ljuset en strid", och susset av häxor i rymden var signalerna från mörkrets värld. Våra egna rara påskkäringar, med sot på kinderna och skramlande kopparpanna, är kvarlevan från den riktiga häxtiden. Sputnikarna har avlöst häxorna i rymden och istället för häxprocesser har vi fått modernare rättegångar att titta på i TV-rutan — men alltså kan man väl med lite hjälp av fantasin höra den lede trumma med svansen nånstans i kullissen!

Under de följande åren kom Grünewald att göra en hel del porträttmåleri, porträtt av kamrater, författare och skådespelare. "Tollie Zellman" är en utmärkt exponent för måleriet. Det är ett porträtt skildrat med humor och psykologisk inlevelse. Blomstermålingar finns från alla perioder av Grünewalds liv. För det mesta var det ett praktfullt och överflödande måleri; det festliga överdådet i Grünewalds läggning fick honom att intressera sig mest för stora prunkande blommar. Världskriget kom och Grünewald fick hålla sig hemma. Från hans ateljé vid Stadsgården kom till en mängd stockholmsmålningar. Det var motiv fyllda av stadens pulserande liv. Det var vatten och båtar, det var torg och folkliiv, det var fläkt och fest över tillvaron.

1920 var Grünewald tillbaka i Paris och det blev en lycklig målar-tid för honom. Han reser omkring i Sydfrankrike och målar landskap med en spontanitet som aldrig tidigare. Det viktigaste för honom var den direkta naturupplevelsen och han utvecklade sin skicklighet nästan till virtuositet.

1932 kom Grünewald hem för att stanna, med undantag av enstaka resor. Han blev professor vid Konst-högskolan och hans sista målarpe-riod blev landskapsstudier från Saltsjöbaden och skildringar från Lappland.

◇

Nu begränsade sig Grünewalds konstnärsgärning inte bara till stafflimåleriet. En av hans viktigaste insatser ligger på teaterkonstens, teatermåleriets område. Men vi ska inte gå in på detta här utan nöja oss med att ha berört det uttrycksmedel som Grünewald ansåg vara det väsentligaste för en konstnär.

I katalogen till minnesutställningen som turnerade i landet åren efter Grünewalds bortgång — han omkom vid en flygolycka utanför Oslo våren 1946 — sade Sixten Strömbom bl. a.: "Utän hans praktfulla, flödande konstinsats skulle de senaste fyrtio årens kulturliv te sig annorlunda, mindre färgrikt, mindre dynamiskt än det gör. "Det är inte svårt att hålla med om detta även i denna dag, och tillägga: Det är ett måleri som kommer att stå sig och skänka fest och glädje så länge konst skapas.

"1909-års män"

Den livsbejakande ISAAC

*Den konstnärliga modernismens
banérförare Isaac Grünewald presenteras
av Nils-Eric Björsson*

"Jag har aldrig gjort filosofi av min konst, aldrig gett mig in på djupsinniga teorier och skurit lagrar som författare till salvsefulla taveltitlar för att förbrylla brackor och lättleda kritiker. Min konst är ingenting annat än vad den ger sig ut för att vara och dess förnämsta egenskap anser jag själv vara ögonfägnaden."

Så sade Grünewald själv en gång om sitt måleri och den som fick tillfälle att se minnesutställningen över konstnären på Konstakademin för ett par år sedan behöver inte sväva

Skådespelerskan Tollie Zellman

i tvivelsmål huruvida konstnären kom att hålla fast vid sina intentioner. Grünewald var den borne färgkonstnären, han var sprängfull av livsbetagenhet entusiasm och, vitalitet och att konfronteras med en utställning av hans konst är som att hamna mitt i ett sprakande fyrverkeri av färger, som att vandra omkring i en trädgård fylld av praktfullt prunkande, överdådigt slösande blomning. Grünewald är en härlig fest för ögat, man blir glad och lätt till sinnes i hans sällskap, han tar oss i famn och talar om att livet trots allt är skönt att leva.

Isaac Grünewald växte upp i ett fattigt judiskt hem på Södermalm i Stockholm. Han studerade först för Karl Nordström vid Konstnärskamraternas målarskola. Det var 1905—08. Det senare året anlände han till Paris med en glupande aptit på konst, atmosfär, folkliv. Det impressionistiska måleriet med sina friska färger gjorde ett starkt intryck på honom. Men den stora, överväldigande upplevelsen var mötet med Matisse. Han berättar själv om det: "Plötsligt stod jag framför en vägg som sjöng, nej vrålade av färg och strålade av ljus. Här stod jag inför någonting helt nytt och hänsynslöst i sin ohämmade frihet. Mina nyförvärvade vänner, impressionisterna, förbleknade, smulades sönder, torkade bort. Alla de regler jag förut lärt och använt, voro slojade, alla de lagar, jag förut trott vara okränkbara, voro upphävda. Perspektiv, djupverkan genom valörer, alla sådana saker som man fått slita med i årtal var obefintliga. Det var ett helt nytt språk som ljud i dessa dukar. Men så underligt, jag tyckte mig förstå detta språk."

Grünewald, liksom flera andra svenskar, gick som elev hos Matisse. Redan 1909 var en grupp av de svenska målarna färdiga för en debututställning. Under benämningen "1909 års män", har de fått en plats i den svenska konsthistorien som representanter för den dekorativa och färgglada uttryckskonst som söker liv, glädje och skönhet. De kom att markera det moderna måleriets begynnelse i vårt land.

De kom att från första början möta hårt motstånd och mer än någon annan blev Grünewald kritikens strykpojke. Så här kunde en

Den vackra polskan

recension i början av Grünewalds konstnärsvägar låta: "När vi i fjol hade det tvetydiga nöjet att få taga Isaacs vidunderliga kludderier i betraktande vågade vi tro, att vi för framtiden skulle förskonas från dylika oförsynt fräcka utsvävningar. Tyvärr bedrogo vi oss därutinnan,"

Men Grünewald var inte den som vände den andra kinden till. Han hade ett stridbart lynne, han var entusiastisk och orädd och blev målsman för den unga konstnärsgenerationen. Han tyckte om att stå i polemikens stridsvimmel och fäk-

ta med sina aggressiva meningsmanifestationer. Han var en man som blev både älskad och hatad.

Det är 10- och 20-talet som är de lödigaste perioderna i Grünewalds skapargärning. Grünewald var något av ett underbarn, konstens rike, redan som sjuttonåring målar han ett "Självporträtt" av imponerande kunnighet. Bara tre år efter var han ju färdig att debutera; den stora duken "Konstnärskamrater" är från detta år. De tre kamraterna är målade i ett fylligt blått som man kan återfinna i flera andra porträtt.

Forts. å sid. 19

EN SNYGG FLICKAS BEKYMMER

Berättat i förtroende av Nina Lisa Phils

— jag är nämligen vad man kallar
en snygg flicka

in i ålderdomen, det kommer att vara precis likadant hela tiden. Först är man en förtjusande baby, sen en förtjusande tonåring, så en förtjusande fästmö, maka och mor och till sist en förtjusande farmor och mormorsmor.

*

Hur ska man stå ut?

Och hela tiden väntar folk sig att man ska vara fullkomligt lycklig. Hur skulle det vara möjligt annat, med alla mina förutsättningar? Ser jag det minsta olycklig ut skrattar de och vägrar att ta mej på allvar. Jag är ju född att vara lycklig. Därmed basta.

Men i förra veckan hände det något som äntligen har börjat rubba de där evighetscirkelarna av lycka och fullkomning. Jag har äntligen fått hopp om att livet ska visa sig uthärdligt för mej också.

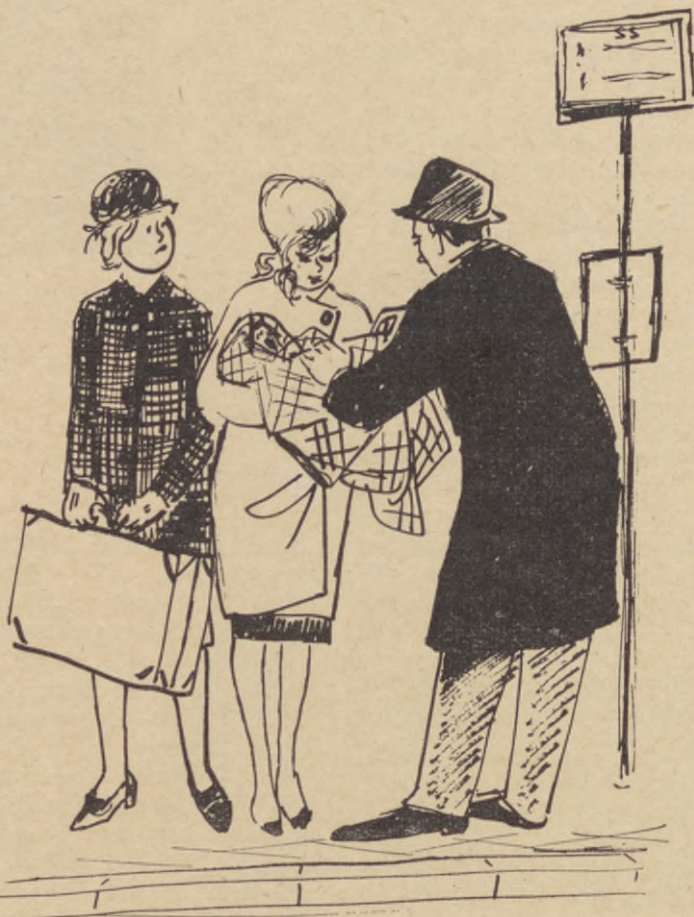
Det började med att Stina i köket skulle "vara ledig". Stina är vårt allt-i-allo, för mamma är tandläkare och kan inte sköta ett hem. Vi hade haft ungefär tre hembiträden om året innan vi äntligen fick Stina. Hon har varit hos oss i fyra år nu och så skulle hon få barn.

Jag tror aldrig jag sett mamma så upprörd förr. Hon gick an och vred händerna och grät och bar sig åt som om det varit hon själv som skulle till. När jag ville

Det finns faktiskt dagar då jag önskar att jag aldrig funnits till, eller åtminstone funnits till på ett litet annorlunda sätt. Och ändå är alla flickor jag känner avundsjuka på mej och pojkarna kommer rusande bara jag viftar med ett finger.

Jag är nämligen vad man kallar en snygg flicka. Jag har en förtjusande figur, vacker gång, blont, silkesmjukt hår och ett ansikte som inte ens jag själv kan finna något fel på. Alla människor är snälla mot mej och jag har blivit dyrkad och ompysslad ända sen jag var baby. Bara jag öppnade mina stora, violblå ögon och oskuldsfullt såg folk i ansiktet föll de som maskrosfjun när man blåser på dem.

Det gör de än. Och det är därför jag önskar att jag inte funnits till. Har man blivit så här omhuldad och bortskämd i nära tjugo års tid orkar man faktiskt inte med mera sen. Man kan framtiden ända

— Jag kanske kan ta babyn — Ert sällskap har visst nog med väskan ...

trösta henne och sa att Stina som hade en sådan präktig fysik säkert skulle klara en sådan sak med glans, så sa mamma att det faktiskt inte alls varit det som hon varit änselig för, utan för vem som nu skulle sköta om oss.

— Kors, sa pappa, har hon sagt upp sig? Men varför sa du inte det meddetsamma! Det var då en gräslig olycka!

Det där med barnet, det tycktes ingen av dem fästa sig ett dugg vid. — Jag kan väl inte ha ett hembiträde som har spädbarn, fräste mamma. Skulle hon gå med det på armen, medan hon strök dina skjortor och bakade jästpulverskorpor kanske?

— Hon har alltså INTE sagt upp sig, sa pappa och pustade av lättnad. Vad du skrämde mej, älskling! Ungen klarar sig väl alltid.

— Ha! sa mamma. Där ser man vad karlar begriper av småbarn. De ska ha passning dygnet runt, ska jag säga dig! Jag minns nog jag hur Ninas barnjungfru fick ligga i!

Nina, det är jag, det.

— Vi kan väl ändå inte skaffa en barnjungfru åt vårt hembiträdes barn, sa pappa tveksamt.

— Absolut inte, sa mamma och fick röda fläckar på kinderna. Hur kunde du nu komma på en sådan vansinnig idé?

— O.K., sa pappa och plötsligt mötte jag hans blick. Den nitade sig fast på mej på ett särdeles beslutsamt sätt. Det var något av vild fanatism i den. Pappa älskar jästpulverskorpor och välstrukna skjortor, Stina är den enda som kunnat göra honom till lags med bådadera.

— Du menar väl inte, sa mamma och stirrade på mej hon med.

— Jo, det gör jag, sa pappa fast. Hon är i den åldern att hon borde — hm — få lära sig en smula — hm — barnavård.

När jag skrev nära tjugo nyss, så menade jag arton. Men det är inte så värst långt från tjugo, inte sant?

— Vi skulle alltså låta Stina behålla barnet här hos oss, sa mamma funder-samt.

— Hon tänker väl aldrig gifta sig? sa pappa misstänksamt. Vore högst olämpligt. Gifta sig bara för att man ska få barn! Puh!

— Hon är ovän med sin fästman, sa jag. Jag hörde när de grälade och hon kastade ringen efter honom genom dörren.

*

— Jag har alltid beundrat den flickans temperament, sa pappa gillande.

Och så blev det som pappa ville. Stina stannade och när hon skulle ut från BB åkte jag och hämtade henne. Vi tog spårvagn hem, för Stina tyckte vi kunde spara taxipengarna till sockor åt lillen.

Genast vi kom upp på spårvagnen sa en äldre dam:

— O, Victor, se en sån ung mor! En så förtjusande tavla!

Det var naturligtvis jag som bar barnet, för det kunde ju Stina inte orka med än. Jag bet ihop tänderna och stirrade ut genom fönstret.

— Det måste vara en flicka som råkat i olycka, Victor, för hon är för ung för att vara gift, viskade den äldre damen röd.

Jag sneglade på den där som hon kallade Victor och fick mitt livs chock. Jag hade trott att det var den gamla damens man, men istället mötte jag blicken ur ett par mörka, spelande ögon som högst kunde vara tjuvfem. Det låg så mycket tjuvpojke och samtidigt ömhet i dem att jag blev alldeles förvirrad. Beundran hade

jag sett så många gånger i männens ögon att det inte bekom mej något längre, men det här var något annat. Både gäckeri och allvar på en gång.

Plötsligt slöt jag babyn fastare intill mej och böjde mej över den på ett så moderligt sätt som möjligt. Den stirrade på mej med ett par ljusblå, rättframma Stina-ögon och jag var tvungen att dra filten över dem för att inte känna mej totalt genomskådad.

— Nu ska vi av, sa Stina och reste sig.

Samtidigt reste sig Victor.

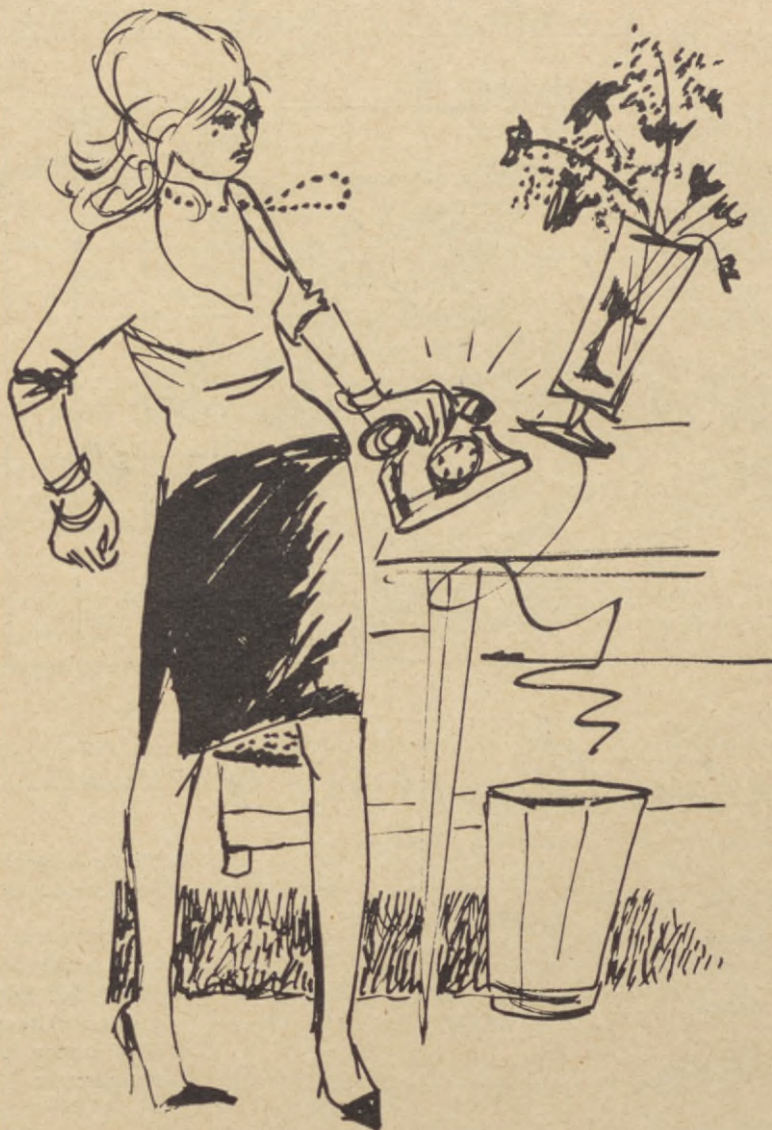
— Vi ska också av här, sa han och lyfte litet generad på hatten. Jag kanske kan ta babyn medan ni stiger ner från vagnen. Ert sällskap har visst nog med väskan.

Jag kände mej en smula ångerköpt när jag med ett strålande leende tog emot

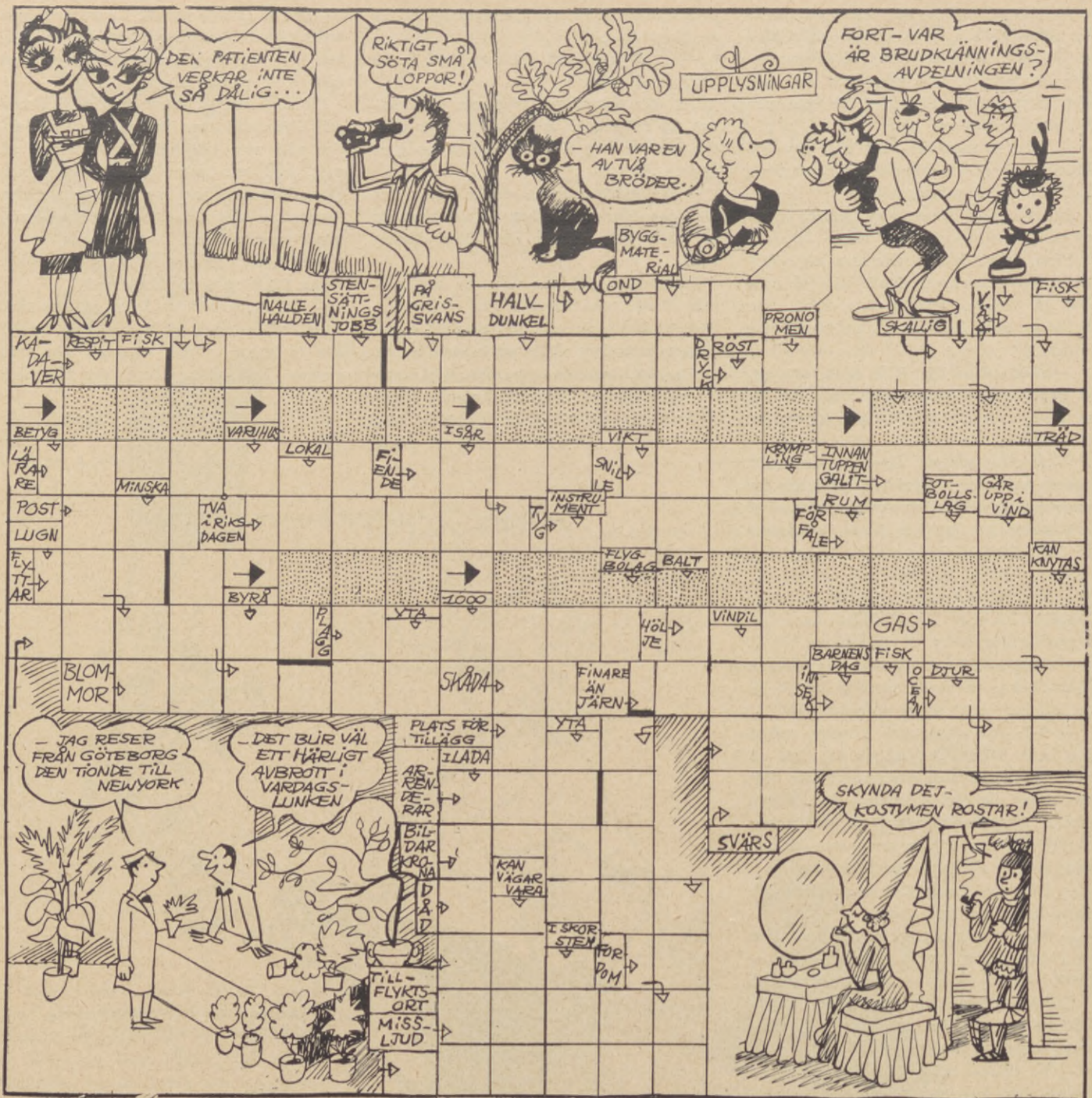
Forts. å sid. 10

Teckningar:

MAJKEN BANNER-WAHLGREN

... så slängde jag på luren ...

Bildkryss nr 4

Namn

Adress

Postadress

Vårt aprilkryss rymmer som ni ser lite av varje från olika områden i vårt liv och leverne. Sätt igång — lycka till!

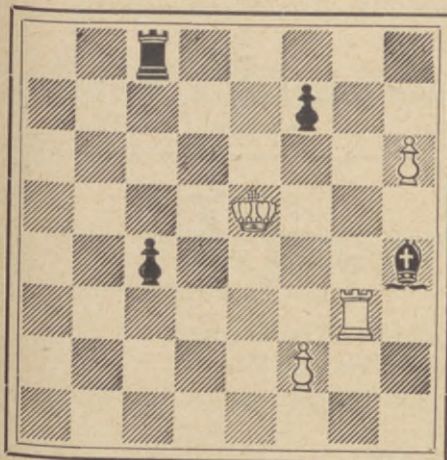
Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 10 maj. För att få delta i tävlingen skall tävlingsbrev vara märkta "Bildkryss nr 4". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status juninummer.

ETT LÄRORIKT TORNSLUTSPEL

Studie
av E. Holm

Tidskrift för Schack 1910

Vinst.

I tornslutspel är terrängfördelen och pjäsernas aktivitet ofta av större betydelse än materialet. Därför kan vit i detta materiellt lika slutspel "spela på vinst".

1. h6—h7! — —

Att gardera den lättangripna h-bonden innebär tidsspillan, som svart kan utnyttja för att gå på med sin fribonde.

1. — — Tc8—h8!

Hotet 2. Tg8 måste pareras. På 1. —, Tc5† följer 2. Kf4, Th5. 3. Tg1! och svart blir matt eller förlorar tornet.

2. Tg3—g8! — —

På det till synes mest naturliga 2. Tg7? följer 2. —, c3. 3. T×f7, c2. 4. Tc7, Kg4. 5. f4, T×h7. 6. T×c2, Te7†. 7. Kf6, Ta7 med remi.

2. — — Th8×h7

Vits bondeoffer har deplacerat svarts enda aktiva pjäs.

3. Tg8—g1! — —

Hotar tornvinst. Spelet förgrenar sig nu i tre analoga varianter:

A.

3. — — Th7—h6

4. Ke5—f5! Th6—h5†

5. Kf5—f4 vinner.

B.

1. — — Kh4—h5

2. Ke5—f5 Kh5—h6

3. Kf5—f6 vinner.

C.

1. — — Th7—h5†

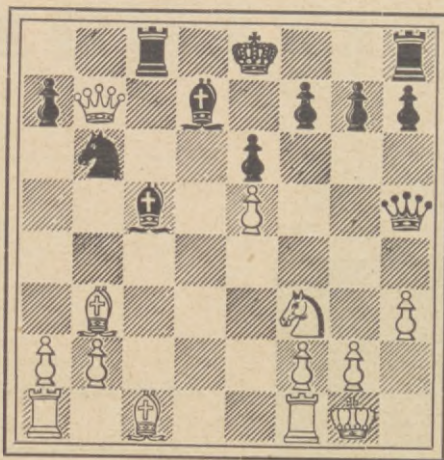
2. Ke5—f4 vinner.

Ett försök att spela passivt: 1. Tc3? vederläggs genast med Kg5!

Ett för tävlingsspelarna mycket lärorikt slutspel!

KOMBINATIONSPRAKTIK

Avslutningsvis en liten trevlig kombination som vi hämtar från partiet Blau-Burgener spelat i Bern 1961.

18. Lc1—e3! — —

Inleder vits angreppskombination på damflygeln.

18. — — Ld7—c6

19. Lb3—a4!! — —

Nyckeldraget! Nu strandar 19. —, S×a4 på 20. D×c8†.

19. — — Lc6×a4

20. Le3×c5 Tc8×c5

21. Db7×a7 — —

Svart är tvungen att ge tillbaka pjäs. På 21. —, Tc6 följer 22. Sd4.

21. — — 0—0

22. Da7×b6 Tf8—c8

23. b2—b3

och svart gav upp. Vits merbönder gör den fortsatta kampen meningslös.

Arbetsvård landet runt

En stiftelse i Husqvarna, vari bl. a. ingår Husqvarna Vapenfabrik, startar skyddad verksamhet. Man räknar med sysselsättning för 25 personer.

I Borås startar den 1 april skyddad verksamhet med ca 20 arbetsplatser.

I Lidköping planeras en ny verkstad för ett 30-tal — främst arbetsträning.

I Skövde har drätselkammaren godkänt byggnadsplanerna för skyddad verksamhet.

Stadsfullmäktige i Växjö har fattat beslut om att bygga nya lokaler för skyddad verksamhet.

Utbildning i snickeri och mekaniskt arbete startar i Bollnäs och kurser för ryggskadade skogsarbetare förläggs till Östergötland.

BODEN

Kommanditbolaget BETONG

SANDER & Co, Hednoret
Telefon Boden 650 16

STOCKHOLM

Svenskt Papper Aktiebolag

Sveavägen 98, Stockholm

Alla slag av papper för
tryckerier

Specialitet:

Tryckpapper för böcker och
tidskrifter. Broschyromslag

GYNNA

SVENSK

INDUSTRI

Pristagare till BILDKRYSS nr 2

Bildkryssintresset är i stadigt stigande och vi har bara att saluera denna tävlingslust, tacka för intresset och offentliggöra följande pristagare:

1:a pris kr 25:—, fru Margarete Magdalinski, Norra Gubberogatan 14, 4 tr., Göteborg Ö.

2:a pris kr 10:—, fru Maj-Britt Lydecker, Safirgränd 24, Hägersten.

3:e pris kr 5:—, herr Helmer Birkman, Klippgatan 14, 2 tr., Stockholm Sö.

FACIT privat

- lika bra för små
som stora händer

Facit Privat är robottestad för 18 års regelbunden skrivglädje. Den finns från 430:—. På Premieköp kostar den bara 25:— i mån., även första inbetalningen *exkl. oms.*

ÅTVIDABERGS

Stockholm • Göteborg • Malmö
23 75 80 17 24 20 709 80

Försäljningskontor och serviceverkstäder på 120 platser. Återförsäljare över hela landet.

tvättbar
ljusäkta

Prov som gjorts vid Grafiska Forskningslaboratoriet har bevisat, att SAWONA-tapeten enligt laboratoriets normer för bestämmande av en tapets tvättbarhet tillhör

HÖGSTA KVALITETSGRUPPEN

AB Ljungqvists Tapetfabrik **LJT** Norrköping

Vad är **PLM** ?

Svar: Det är signum på marknadens förnämsta bleckplåtsförpackningar tillverkade av

PAKTIEBOLAGET
PLÅTMANUFAKTUR

NYBYGGNADER UPP TILL 90.000 TONS DW
KLASSNINGAR - REPARATIONER

KOCKUMS

MEKANISKA VERKSTADS AB - MALMÖ

Vård på konvalescenthem ger

REKREATION • VILA

● **KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA**

Telefon: Växjö 601 07 (Kronobergs län)

Plats för 14 gäster

● **FJÄLLFARARGÅRDENS KONVALESCENTHEM,
UNDERSÅKER** (Jämtlands län)

Telefon: Undersåker 11

Plats för 24 gäster

● **KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS,
EDSBJÖRKE** (Värmlands län)

Telefon: Sunne 271 65

Plats för 30 gäster

● **FRITIDSGÅRDEN RAMNÅS, Postfach 42, TORUP**

Telefon: Torup 138 (Hallands län)

Plats för 20 gäster

● **KONVALESCENTHEMMET ÄSEN, ÄSLJUNGA**

Telefon: Klippan 600 09 (Kristianstads län)

Plats för 20 gäster

● **LÄNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM**

(öppet under sommarsäsong) (Blekinge län)

Telefon: Södra Hoka 11

Vintertid Karlshamn 1566

Plats för 22 gäster

● **SEMESTERHEMMET SVANHOLMEN**

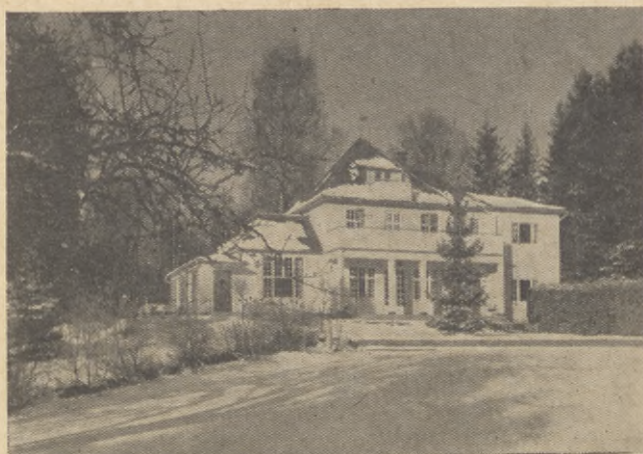
(öppet under sommarsäsong) (Malmöhus län)

Adr.: Stiftelsen Svanholmens Vilohem,

Kamregatan 3, MALMÖ C

Telefon: 040/97 53 44

Plats för 27 gäster

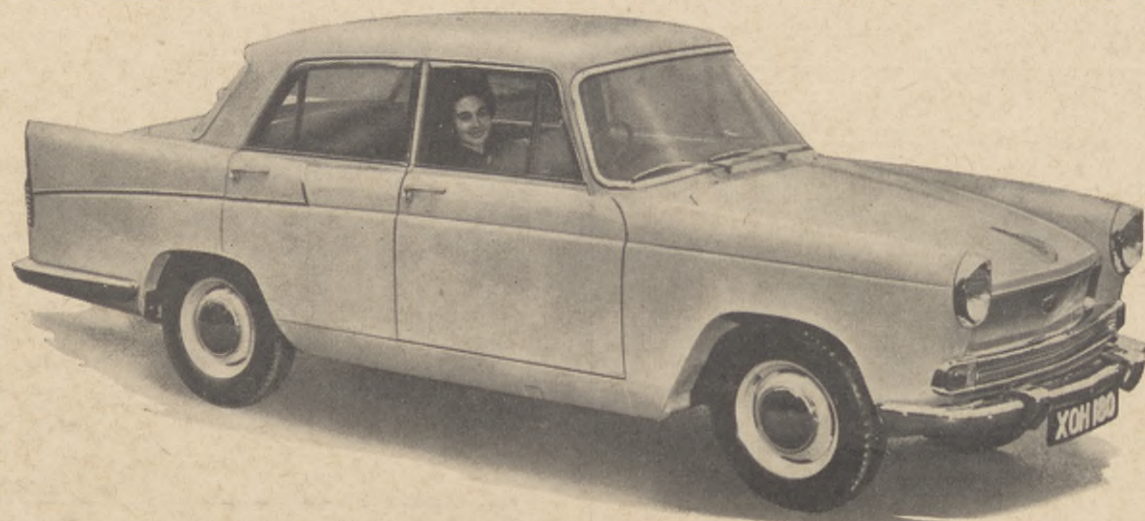

EFTERVÅRD = FÖREBYGGANDE
VÅRD

Förfrågan om plats

göres av sanatoriepatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom De Lungsjukas Riksförbunds lokalföreningar

Toppvinster **8** Austin-bilar

10 Televisionsapparater

10 Transistorapparater

2 Hushållsassistenter

3.630 värdefulla vinster

CHANSA
VINN

Sammanlagd
vinstsumma:

över 200.000:—

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUNDS RIKSLOTTERI 1961

Härmed beställes

..... st. lotter à 2:— att sändas mot postförskott + porto, eller

..... st. lotter à 2:— att sändas varje månad fr. o. m. april t. o. m. sept. 1961 mot postförskott + porto, samt dragningslista à 25 öre, som sändes omedelbart efter dragningen.

Namn:

Adress:

Var god texta!

Sänd ej pengar med denna rekv.

Status 4/61

Frankeras
med
20-öres
frimärke

DLR-lotteriet

Box 4149

STOCKHOLM 4

**BILDA FAMILJEKEDJA!
LOTTPRIS 2 KRONOR
REKVIRERA NU**

Vid rekvisition av minst 10 lotter i samma sändning — dragningslista gratis och 10 % rabatt

20 lotter i samma sändning — dessutom portofritt

Minst en lott till varje familjemedlem ökar familjens vinstchans!